

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**POLICIE A ČETNICTVO V OBDOBÍ
PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA, 1939-1945**

Autor práce: Jan Škopec
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. PhDr. Jiřímu Bílému, CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

ŠKOPEC, J. *Policie a četnictvo v období protektorátu Čechy a Morava, 1939-1945 : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2017. 91 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Klíčová slova: policie, četnictvo, Protektorát Čechy a Morava

Práce zjišťuje složení a činnosti bezpečnostního policejního sboru Československé republiky v období Protektorátu Čechy a Morava. Dále pak práce analyzuje vývoj policejního aparátu v období I. a II. republiky a v období Protektorátu Čechy a Morava.

Práce se rovněž zabývá porovnáním struktury a charakteru bezpečnostního policejního aparátu za výše uvedené období a jeho změnami po Heydrichových reformách v roce 1942.

ABSTRACT

ŠKOPEC, J. *Police and Gendarmerie during the Period of the Protectorate Bohemia and Moravia, 1939-1945 : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2017. 91 p. Supervisor: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Key words: Police, Gendarmerie, Protectorate of Bohemia and Moravia

The work describes composition and duty of the police force of Czechoslovak Republic during the period of the Protectorate of Bohemia and Moravia. Furthermore, the work analyses the development of the police force during 1 st and 2nd Republic and throughout the time of the Protectorate of Bohemia and Moravia.

The work also explores the structure and character of security forces during above mentioned time and its changes after Heydrich's reforms in 1942.

Obsah

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
1.1 Stanovení hypotéz	10
2 POLICIE a ČETNICTVO PŘED ROKEM 1939	11
2.1 Policie	12
2.1.1 Řídící policejní orgány	13
2.1.2 Policejní ředitelství v Praze	14
2.1.3 Policejní ředitelství v Brně	15
2.1.4 Problematika dopravní policie	16
2.1.5 Jízdní oddíly policie	17
2.1.6 Výstroj a výzbroj státní policie	18
2.1.7 Organizace činnosti bezpečnostní stráže	19
2.1.8 Úprava policejní organizace a služby v roce 1936	21
2.1.9 Stráž obrany státu	22
2.2 Četnictvo	23
2.2.1 Organizace četnictva	24
2.2.2 Poslání a úkoly četnictva	29
2.2.3 Výstroj a výzbroj četníků	33
3 STRUKTURA NĚMECKÝCH BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK V PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA	36
3.1 Pořádková policie	38
3.2 Bezpečnostní policie	38
3.3 Protipartyzánské jednotky	42
3.4 Armáda	42
4 PROTEKTORÁTNÍ BEZPEČNOSTNÍ APARÁT DO ROKU 1942	44
4.1 Státní policie	47
4.1.1 Uniformovaná policie	48
4.1.2 Neuniformovaná policie	49
4.2 Obecní policie	51
4.3 Četnictvo	53
4.4 Vládní vojsko	54
5 PROTEKTORÁTNÍ BEZPEČNOSTNÍ APARÁT PO ROCE 1942	56
5.1 Uniformovaná protektorátní policie	57
5.2 Neuniformovaná policie	60

6	PODÍL PROTEKTORÁTNÍHO BEZPEČNOSTNÍHO SBORU NA PERZEKUCI CIKÁNSKÉHO A ŽIDOVSKÉHO OBYVATELSTVA	62
6.1	Cikáni	62
6.2	Židé.....	65
7	KOLABORACE A ODBOJ.....	68
8	OVĚŘENÍ HYPOTÉZ.....	74
	ZÁVĚR	75
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	77
	SEZNAM ZKRATEK.....	81
	SEZNAM OBRÁZKŮ	82
	PŘÍLOHY	83

ÚVOD

Po rozpadu rakousko-uherské monarchie v roce 1918 začalo budování samostatného československého státu. V nové republice byl kladen důraz na vytvoření funkčního a akceschopného bezpečnostního aparátu. Jednou z důležitých složek tohoto aparátu byla policie a četnictvo. Tato složka se formovala a vyvíjela až do období před začátkem II. světové války.

Mezi jedním z nejtragičtějších dní českých dějin nalezneme bezesporu 15. březen 1939. V tento den došlo k vojenské okupaci zbytku II. republiky německou armádou a k vyhlášení protektorátu Čechy a Morava. Následovalo vypuknutí celosvětového konfliktu, který změnil vše a všechny. Tato změna se týkala rovněž charakteru a činnosti protektorátních bezpečnostních sborů.

Historikové, kteří se zabývají problematikou bezpečnostního aparátu na území protektorátu Čechy a Morava, se zpravidla soustřeďují na německé orgány a složky. Činnost protektorátního bezpečnostního aparátu zůstává poněkud stranou. Na základě této skutečnosti se ve své bakalářské práci věnuji vzniku, organizaci, vývoji a působení československé policie a četnictva v období před II. světovou válkou a v období protektorátu Čechy a Morava.

Základními zdroji pro mou práci byly prameny uložené v archivních fondech Národního archivu, dále literární zdroje jako odborné publikace, policejní almanachy, časopisy a sborníky a rovněž jsem čerpal z internetových zdrojů. Jako nejkomplexnější zdroj informací si zaslouží vyzdvihnout několikadílná odborná publikace autorů Macka a Uhlíře Dějiny policie a četnictva. Tuto publikaci lze považovat za základní zdroj informací pro studium bezpečnostních sborů v daném období.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Ve své práci se zaměřuji na bezpečnostní aparát protektorátu Čechy a Morava, který bývá někdy neprávem opomíjen. Značnou část své bakalářské práce rovněž věnuji předválečnému složení policejního a četnického sboru vzhledem ke skutečnosti, že charakteristika a struktura protektorátních bezpečnostního aparátu do značné míry vycházela z předválečných let. Cílem této práce je zhodnocení vývoje policie a četnictva s ohledem na stávající právní normy. Rovněž se snažím poukázat na počáteční těžkosti, chyby a nedostatky vznikajícího bezpečnostního aparátu v kontextu doby.

Složení a vývoj tohoto rozsáhlého bezpečnostního aparátu porovnávám v období od vzniku samostatného československého státu roku 1918 až do vzniku protektorátu Čechy a Morava roku 1939. Další sledovanou etapou je období do Heydrichovy správní reformy v roce 1942 a na závěr se zaměřuji na časový úsek završený ukončením II. světové války v květnu roku 1945.

Ve II. kapitole uvádím podrobný popis bezpečnostního policejního aparátu v období I. a II. republiky až do vzniku protektorátu Čechy a Morava v roce 1939, od kterého se přímo odvíjel stav panující v letech 1939-1945.

Ve III. kapitole jsou charakterizovány bezpečnostní německé síly působící v protektorátu Čechy a Morava a jejich součinnost s českými policejními složkami.

Ve IV. kapitole je zasazeno samotné jádro bakalářské práce, které spočívá v charakteristice a popisu bezpečnostního policejního aparátu do roku 1942.

V. kapitola se zabývá změnami a přizpůsobením bezpečnostního aparátu německému vzoru po správní reformě provedené zastupujícím říšským protektorem Reinhardem Heydrichem v roce 1942.

VI. kapitola zjišťuje, jaký byl podíl bezpečnostních složek na perzekuci cikánského a židovského obyvatelstva.

Poslední kapitola popisuje různé druhy odboje a formy odporu na jedné straně a na straně druhé podíl kolaborace policistů a četníků v protektorátu Čechy a Morava.

V práci je využita metoda obsahové analýzy v jednotlivých sledovaných obdobích a rovněž diachronní komparace těchto období.

1.1 Stanovení hypotéz

Charakteristika a struktura bezpečnostního sboru v protektorátu Čechy a Morava vycházela do značné míry z předválečného složení.

Správní reforma z roku 1942 měla za svůj hlavní cíl germanizaci policistů a četníků v protektorátu Čechy a Morava, jejich přizpůsobení německému vzoru a začlenění do německé policie.

Policisté a četníci se chovali vůči židovským a cikánským menšinám neutrálně a komisičně. V častých případech jim však pomáhali a snažili se zmírnit jejich utrpení.

Podíl protektorátního bezpečnostního sboru na kolaboraci během II. světové války byl nízký a naopak působení v odbojových skupinách a ilegalitě bylo značně rozšířené.

2 POLICIE a ČETNICTVO PŘED ROKEM 1939

Po rozpadu Rakouska-Uherska vznikla Československá republika (dále jen ČSR) za složité situace a v průběhu své existence procházela komplikovaným vývojem, který byl podmíněn faktory mezinárodní politiky a současně i komplikovanými vztahy k okolním sousedním státům. Rovněž byla ovlivněna hospodářským, kulturním a politickým dědictvím po bývalé rakousko-uherské monarchii. Československo typově nevybočovalo z celé řady nástupnických států Rakouska-Uherska. Rozdělením středoevropského prostoru došlo k nahrazení jedné velmoci několika poměrně malými a vojensky slabými státy. Jejich vojenská nedostatečnost se výrazně projevila v krizových obdobích, zejména za II. světové války a částečně i před ní. Následnické státy byly velmi často mnohonárodnostní, stejně tak jako bývalá monarchie. Toto se obzvláště projevilo v československém (dále jen čs.) prostředí. ČSR provázely národnostní problémy během celé její existence a ve finále do značné míry přispěly k jejímu zániku.

Do služeb nově vzniklého čs. státu přešla většina státních a veřejných zaměstnanců bývalé monarchie. Na svých původních místech v mnoha případech zůstali zejména vysocí úředníci, hejtmani jednotlivých okresů, rovněž tak četníci a policisté. Vedoucí úlohu zastávaly politické (státní) úřady, ve vnitřní správě nedošlo ke změně systému rozdělení agendy mezi samosprávné orgány a politické úřady. V uvedené době nehrozil útok od okolních států, nicméně již v prvních dnech jeho existence se začaly objevovat problémy a konflikty, které měly národnostní charakter a které vyvolávaly národnostní menšiny zde obsažené. Z tohoto důvodu docházelo k poměrně napjatým vztahům s většinou sousedních států. Také vztahy se SSSR byly do jisté míry problematické a velmi často se měnily. K obratu došlo až ve 30. letech, kdy byly sepsány smlouvy obranného charakteru a došlo k upevnění diplomatických styků se SSSR. Ovšem žádná ze smluv nedokázala zabránit zániku naší republiky.¹

K vyklizení Sudet, ke kterému dal příkaz prezident Edvard Beneš, došlo po konferenci v Mnichově roku 1938. V důsledku maďarské, německé a polské iniciativy zbylo z původní republiky jen malé torzo. Prezidentem byl po Edvardu Benešovi zvolen Emil Hácha. Docházelo zde rovněž k jistému politickému sblížení s Německem, což ovšem nezabránilo v březnu 1939 zániku státu. Priorita bezpečnostních složek spočívala

¹ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 9-10.

v ochraně státu a občana, také byly zachovány organizační celky. Je nutné podotknout, že po uchvácení moci komunisty v roce 1948 byli policisté a četníci z předválečného a válečného období značně očerňováni. Pomocí fingoovaných lží a částečných polopravd docházelo k vytváření velmi negativního názoru na tyto složky. K propagandistickým účelům byly použitelné i romantické literární fikce, glorifikující zločince (Nikola Šuhaj). Skutečný obraz se skládal ovšem z každodenní preventivní činnosti četníků a policistů a málokdo si vzpomenu na statečné bojovníky, kteří stáli proti pachatelům různých trestných činností, jako byli lupiči, zloději a vrazi. Za zmínku také stojí jejich nasazování při živelných katastrofách, ať už se jednalo o povodně či požáry.²

2.1 Policie

K plné konsolidaci a organizaci státní policie došlo v druhé polovině dvacátých let minulého století, uvádí se datum 28. října 1928. Po tomto datu docházelo ke značnému zhušťování sítě policejních úřadů, které obsazovaly všechny důležité pozice v průmyslových, obchodních a bezpečnostně důležitých místech.³

V roce 1922 došlo ke zřízení dvou policejních sborů, oficiální názvy zněly Sbor uniformované stráže bezpečnosti (SUSB) a Sbor neuniformované stráže bezpečnosti (SNSB). Je nutné uvést, že v uvedeném období se nepoužíval výraz „policista“, ale „strážník“. SUSB vykonával pořádkovou a správní službu a SNSB plnil úkoly kriminální policie. Sbory stráže bezpečnosti byly plně podřízeny přednostovi úřadu.⁴

Příslušníci sborů se dělili na úředníky, kteří vykonávali dozor, kontrolu, vedení služby apod., a na gážisty mimo hodnostní třídy. Gážisté měli za úkol zejména provádět hlídku a pochůzky, eskortování a hlídání vězňů či poskytování první pomoci zraněným. Gážisté mimo hodnostní třídy neuniformovaného sboru vykonávali například zpravodajskou, pátrací, kancelářskou a vyšetřovací činnost. Pro přijetí mezi gážisty bylo vyžadováno československé státní občanství, stáří 22–35 let, zachovalost a čestný

² MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 11.

³ SPURNÝ, M. *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc, 2013, s. 55.

⁴ SPURNÝ, M. *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc, 2013, s. 56.

dosavadní život, tělesné a duševní zdraví včetně fyzické a duševní způsobilosti k dané službě a úplná znalost státního jazyka.⁵

Působnost mezi oběma sbory byla následovně vymezena. **Uniformované stráže** dle nařízení konají hlídky, pochůzky, eskortují a hlídají vězně, poskytují první pomoc, konají služby telefonní a telegrafické. **Neuniformované stráže** vykonávají službu vyšetřovací, zpravodajskou, kancelářskou, dohlédací a pátrací.⁶

Podle § 12 zákona č. 230 Sb. z. a n. z roku 1922 byly oba sbory stráže bezpečnosti určeny pro výkon policejní služby u politických a policejních úřadů.

Podle § 13 byl uniformovaný policejní strážní sbor ozbrojen a zřízen po vzoru vojenském a neuniformovaný policejní strážní sbor mohl býti dle potřeby ozbrojen. Podřízenost byla daná pro uniformovaný sbor moci velitelské, pro neuniformovaný sbor moci představenkové.⁷

2.1.1 Řídící policejní orgány

Výkon policie byl svěřen převážně obcím, proto byla v té době dosti řídká síť státních policejních úřadů. Z předchozího systému byl převzat MV určitý počet úřadoven s 1.881 zaměstnanci. Rozdělení státní policie bylo následující:

- Policejní ředitelství Praha a Brno,
- Policejní komisařství Plzeň a Moravská Ostrava,
- Pohraniční policejní komisařství Podmokly (dnes součást Děčína), Cheb a Bohumín.

Uniformovanou policií disponovalo pouze policejní ředitelství v Praze. V ostatních místech bezpečnostní službu vykonávali členové obecních policejních sborů. Do čela byli umísťováni úředníci, kteří měli právnické vzdělání, jednalo se o policejní ředitele nebo správce policejních komisařství. Jednotliví přednostové úřadů měli podřízený personál skládající se z úředníků, kancelářských pracovníků a zřízenců.

⁵ JIRÁČEK, L. *Činnost policie za první republiky* [online]. Praha, 2014 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.ozbrojeneslozky.cz/clanek/cinnost-policie-za-prvni-republiky>>.

⁶ FARA, F. *Četnické vzpomínky*. Praha, 2002, s. 58-59.

⁷ Československo. Vládní nařízení č. 51 ze dne 6. března 1936 o Organizaci policejní správy a služby a o některých jiných opatřeních v oboru vnitřní správy, čl. III. § 12, 13. dostupné z WWW: <<http://ftp.aspi.cz/aspi/opispdf/1936.html>>.

Okresní úřady si byly rovny se státními policejními úřady. Zemskému prezidentovi byla podřízena jednotlivá policejní ředitelství a příslušným okresním hejtmanům jednotlivá policejní komisařství. Celé tyto složky ovšem v nejvyšším stupni podléhaly samotnému MV. Úřady vyhlášovaly ve svých vyhláškách jednotlivou působnost a její rozsah. Místní působnost se vztahovala na obec, která byla sídlem úřadu a na některé obce v nejbližším okolí. Byl-li obvod větší, jako např. v Praze, dělil se na okresy s okresními policejními komisařstvími.

Co se týká jednotlivé agendy, státní policejní úřady se angažovaly převážně v ochraně veřejného pořádku a pokoje, vykonávaly záležitosti tiskové a shromažďovací, evidovaly obyvatelstvo, chránily bezpečí osob a majetku, dohlížely nad službou dopravní, nad divadly, schvalovaly a povolovaly veřejné produkce, dohlížely nad hostinci a veřejnými místnostmi a v neposlední řadě měly na starost mravnostní a čelední záležitosti.⁸

2.1.2 Policejní ředitelství v Praze

Největším státním policejním úřadem bylo policejní ředitelství v Praze. V příloze č. 1. je uvedeno jeho organizační schéma z roku 1926.⁹

Úprava vnitřní struktury úřadu byla provedena v průběhu dvacátých let a byla důsledkem zvýšení úřední agendy a vzniku nových odvětví policejní správy. Výsledkem reorganizace byl vznik nových ústředen s celostátní působností a nových samostatných odborných oddělení. Ke konci dvacátých let se policejní ředitelství v Praze členilo na prezidium a jemu přičleněná oddělení, samostatná odborná oddělení, zvláštní ústředny s celostátní působností, a sbory uniformované a neuniformované strážce bezpečnosti. V čele uniformovaného policejního strážního sboru stál vrchní velitel podřízený policejnímu prezidentovi, mužstvo se rozdělovalo na pěší a jízdní.¹⁰

Z hlediska kriminální služby bylo nejdůležitější oddělení pro veřejnou bezpečnost. Personál pražského policejní ředitelství během doby značně narůstal. V roce 1928 tu bylo **2 272** mužů uniformované strážce (proti **1 450** v roce 1918). Stav

⁸ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II.* Praha, 1999, s. 21.

⁹ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II.* Praha, 1999, s. 22.

¹⁰ VRBATA, J. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách II.* Praha, 1988, s. 94-96.

příslušníků neuniformované stráže v bezpečnostním oddělení byl zvýšen ze **40** na **113** mužů.¹¹

Pěší stráž byla rozdělena do jednotlivých okresních oddělení, která odpovídala okresním policejním komisařstvím. Dále pak působila na speciálních oddělení pražských nádraží. Jízdní stráž vykonávala pořádkovou a bezpečnostní službu na periferiích. Také byla nasazována v případě pouličních demonstrací. Příslušníci SUSB dále střežili policejní věznice, eskortovali vězně, hlídkovali v parlamentu a řídili dopravu na frekventovaných křižovatkách vnitřní Prahy.¹²

2.1.3 Policejní ředitelství v Brně

Ředitelství v Brně zastávalo svou nezaměnitelnou a důležitou funkci již v období rakousko-uherské monarchie před rokem 1918. Nová republika jej sice převzala, avšak dost zásadně změnila. Dříve tvořili podstatnou většinu městští policisté, v naprosté menšině zde působilo několik tajných státních policistů. Po konci monarchie byl zestátněn výkon policistů v policejním ředitelství v Brně.

Rovněž došlo k jistým územním změnám a vytvořením tzv. **Velkého Brna** (připojení některých okolních obcí) v roce 1919. S platností od 1. října 1922 bylo zřízeno jednotné státní policejní ředitelství pro zemské hlavní město Brno a okolí s okresními policejními komisařstvími v Králově Poli a Husovicích a s policejními expoziturami v Břeclavi a Hrušovanech - Šanově. Působnost brněnského policejního ředitelství byla stanovena v oblastech, které jsou uvedeny v příloze č. 2.¹³

Jak již bylo výše zmíněno, státní policie se rozdělovala na složku uniformovanou a neuniformovanou (SUSB a SNSB). Státní i městská policie měla stejný výkon a stejný rozsah služby, proto mezi nimi nebyl žádný zásadní rozdíl typového charakteru. Co se týká podřízenosti, zde již existovala jistá odlišnost. Státní policie podléhala státním policejním úřadům, naproti tomu městská policie podléhala konkrétním jednotlivým obcím.¹⁴

Členové sborů se rozdělovali na úředníky a gážisty mimo hodnostní označení třídy. Úředníci se řídili obecnými předpisy o státních úřednících a gážisté předpisy

¹¹ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 22.

¹² VRBATA, J. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách II*. Praha, 1988, s. 94- 96.

¹³ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 23.

¹⁴ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 23-24.

o státních zřízeních a podúřednících. Dle systematizace u každého sboru připadalo na 32 strážníků u SUSB nebo policejních agentů II. třídy u SNSB přibližně 100 gážístů mimo hodnostní třídy.

Organizační změnu policie zaznamenáváme až ve 30 letech. V Sudetech tou dobou docházelo ke zvýšenému bezpečnostnímu riziku a velmi častým nežádoucím situacím. Německé městské samosprávy zde řídily místní městskou policii, která zde vykonávala policejní správu, přičemž německá strana byla velmi nespolehlivá a politicky nestabilní. Uniformovaná a neuniformovaná policie byla zcela podřízena MV, které mohlo upravovat vnitřními předpisy organizační strukturu, výkon moci velitelské a představenkové, stanovovat zásady pro jejich působnost, nařizovat školení, vyzbrojení a vycvičení členů policejního sboru, pomáhat zajišťovat důležité pomůcky sloužící k výkonu služby, vydávat služební řád stanovící zejména všeobecné i zvláštní služební povinnosti a služební práva členů sborů a další související otázky.¹⁵

2.1.4 Problematika dopravní policie

Po roce 1918 došlo v Praze ke značnému rozvoji motorových dopravních prostředků a zvýšení dopravy. Na základě této skutečnosti bylo založeno v roce 1919 **Oddělení dopravní stráže**. Ze začátku zde pracovalo 29 mužů z různých pražských komisařství, přičemž zde byli 3 obvodní inspektoři. Ostatní personál se dělil na nadstrážníky, strážníky a zatímní strážníky. Vybraní policisté absolvovali pouze krátký kurs v délce 7,5 hodiny. Z počátku měla služba u uvedené složky policie trvat pouze půl roku a poté se měli policisté vrátit zpět na svá původní oddělení a měli být vystřídání dalšími kolegy.

V roce 1927 došlo k určité modernizaci dopravní policie spočívající ve vytvoření **motorového oddílu**, který byl vybaven původně pouze dvěma motocykly s postranními vozíky. Až v roce 1936 disponoval tento oddíl motorovými vozidly. Dopravní stráž evidovala v roce 1939 téměř 197 mužů. V tomto roce již existovala dopravní policie i na úrovni okresních komisařství. V roce 1927 byl v Praze zaveden první světelný signál (semafor). Postupně byly semaforey instalovány na dalších křižovatkách, takže v roce 1939 jich bylo celkem 18.¹⁶

¹⁵ SPURNÝ, M. *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc, 2013, s. 57.

¹⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 36-37.

Zástupce značky Indian pan Mařík v roce 1926 zapůjčil policistům v Praze motocykly k vyzkoušení a ti si poté čtyři motocykly zakoupili. Na konci dvacátých let začali policisté a četníci nakupovat motocykly ve větší míře. Jednalo se o motocykly zn. Praga, zn. ČZ z České zbrojovky ve Strakonících a také zn. JAWA ze Zbrojovky pana Janečka v Praze.¹⁷

2.1.5 Jízdní oddíly policie

Po roce 1918 disponovalo pouze Policejní ředitelství v Praze uniformovanou stráží se samostatným jízdním oddílem skládajícího se ze tří oddělení a podléhající velitelství uniformované stráže bezpečnosti. Stejnokroj policistů se nelišil od ostatních pěších policistů, pouze nosili navíc na levém rameni blůzy služebního stejnokroje zlatou dracounovou ramenní pásku. Mezi hlavní úkoly jízdní policie patřilo zejména posílení pěší služby v příkázaném obvodě s důrazem na periferie, působení při slavnostních shromáždění a průvodech a držení zálohy.¹⁸

Obrázek č. 1 - Příslušníci jízdního oddílu sboru uniformované stráže bezpečnosti v roce 1931¹⁹

¹⁷ GALAŠ, R. Konce války se nedočkal. *Policista*. 2016, č. 3, s. 8-9.

¹⁸ HERAJT, T. Stručná historie užití koní u bezpečnostních sborů ČSR. *Policista*. 2016, č. 11, s. 4.

¹⁹ Fotografie dostupná z WWW:

<[17](https://www.obrazky.cz/?q=obr%C3%A1zky%20policie%20a%20C4%8Detnictvo&fulltext&mm=2#utm_source=search.seznam.cz&utm_medium=hint&utm_term=obr%C3%A1zky%20policie%20a%20C4%8Detnictvo&utm_content=obrazky&id=01dcd18ccafcf8f5.>.</p></div><div data-bbox=)

2.1.6 Výstroj a výzbroj státní policie

K zásadní změně policejních uniforem dochází v roce 1931. Čepice (brigadýrky) a blůzy úředníků politické a policejní správy byly tmavě zelené, členové SUSB měli tmavě modré. Všichni nosili černé kalhoty a pláště a nové hodnostní označení, které bylo umístěno místo na rukávech na límci blůzy. Místo dosavadních pásků se užívaly rozety, které mohly být doplněny lemovkami či vyšíváním. Členové SUSB nosili na hlavě černou plstěnou přilbu.²⁰

Obrázek č. 2 - Četnická a policejní výzbroj a výstroj²¹

Policejní přilbu užívalo mužstvo ve službě hlídkové, pohotovostní, asistenční, pořádkové a inspekční. V létě mohli policisté nosit čepici, pokud to ovšem dovolil a schválil přednosta. Kromě čepice (brigadýrky) byla možnost nosit i čapku (lodička), kterou mohli nosit policisté, i když nebyli ve službě, např. když šli do služby. V zimě se nosila černá kožešinová čepice (papacha).

Rovněž došlo k zavedení zvláštních výstrojních součástí pro speciální útvary. Uniformovaná státní policie byla až do září 1919 vyzbrojena šavlemi a revolvery ráže 9 mm, toto se používalo před rokem 1918. V roce 1920 postupně docházelo k nahrazování dřívější výstroje gumovými obuškami a pistolemi Praga (ráže 7,65 mm).

²⁰ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 39.

²¹ Fotografie dostupná z WWW: < <http://www.policie-cz.eu/historie.htm> >.

V roce 1927 obdržela policie armádní opakovací pušky s bodáky a lehké kulometry. Koncem roku 1927 byly do výzbroje jednotně zavedeny pistole nové konstrukce a znovu šavle. Šavle pak byla nošena ve službě i mimo službu. Neuniformovaná státní policie užívala pistole.²²

Základní popis šavle je uveden v § 3 odst. 2, oběžníku MV ze dne 11. května 1931, čís. 31.763/1931-5, kterým je vydán předpis o služební výzbroji a o užívání úředního (služebního) stejnokroje, služební výzbroje a jiných pomůcek pro výkon služby u sborů uniformované stráže bezpečnosti. Základní rozdíl mezi šavlí vz. 27 pro úředníky a pro gážisty bez hodnostní třídy byl ve výzdobě koše. Zatímco pro gážisty bez hodnostní třídy nebyl koš zdoben, pro úředníky byly na koši písmena „ČSR“ v lipovém listě.²³

Obrázek č. 3 - Šavle vz. 27 převzata Policejním ředitelstvím v Brně²⁴

2.1.7 Organizace činnosti bezpečnostní stráže

Uniformovaný sbor byl ozbrojen, řízen po vojenském vzoru na zásadě velitelské podřízenosti a vykonával pořádkovou službu. Gážisté mimo hodnostní třídy konali hlídky a pochůzky, eskortovali a hlídali vězně, poskytovali první pomoc, konali telefonní a telegrafní službu a všechny další úkoly, které vyplývaly z předpisů či příkazů. Obvodní inspektoři sborů uniformované stráže kromě toho vykonávali službu

²² MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 40.

²³ POLICIE ČR. *Chladné zbraně-šavle* [online] Praha, 2017 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/historie-cetnictva-a-policie-historie-cetnictva-a-policie.aspx?q=Y2hudW09MTE%3D>>.

²⁴ Fotografie dostupná z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/historie-cetnictva-a-policie-historie-cetnictva-a-policie.aspx?q=Y2hudW09MTE%3D>>.

velitelů stanic a hlídek. U obou sborů inspektoři dohlíželi, kontrolovali a vykonávali činnosti, při kterých bylo zapotřebí osvědčit důvěryhodnost a zkušenost.²⁵

Členové sboru stráže bezpečnosti byli přijímáni do služeb města na základě veřejného konkursu volbou vykonávanou městským zastupitelstvem. Pokud byl uchazeč přijat, složil do rukou starosty slib a poté došlo k jeho ustanovení prozatímním strážníkem. Pokud prozatímní strážník absolvoval zkušební dobu v délce jednoho roku, byl povinen podrobit se zkoušce, která se odehrávala před zkušební komisí. Tu tvořil mimo jiné starosta města, policejní úředník a policejní referent. Zkouška způsobilosti musela být vykonána nejdéle do jednoho měsíce po ukončení zkušební doby. Pokud zdárně složil zkoušku, stal se z něj pomocný strážník. Teprve po dalších 4 letech služby získal nárok na trvalé ustanovení do služby. Stráž byla jednoznačně podřízena starostovi, ať již služebně, pořádkově, disciplinárně či osobně. Policejní úředník, respektive vedoucí úředník policejního oddělení, byl bezprostředním nadřízeným všech členů stráže. Zodpovídal za kázeň a pořádek členů stráže, za řádný chod služby a za provedení všech výkonů svěřených policejnímu oddělení. Měl dohled nad výkonem denní i noční služby a odpovídal za celou administrativní a exekutivní službu. Dále v roli odpovědného úředníka vedl teoretický a praktický výcvik stráže a tudíž musel být obeznámen s vlastnostmi a schopnostmi svých podřízených.²⁶

Co se týká trestů pro členy stráže, lze je charakterizovat jako pořádkové a disciplinární. Pořádkové tresty byly mimo jiné ústní výstraha, pořádková důtka s pohrůzkou na zavedení disciplinárního řízení, peněžitá pokuta, propuštění za opilství ve službě nebo mimo službu, jestliže dotýčný byl ve služebním oděvu. Člen stráže, proti němuž bylo zavedeno disciplinární řízení, mohl být ze služby suspendován.

Výkon služby byl prováděn nepřetržitě po dobu 24 hodin. Poté následovalo 24 hodinové volno. Pro všechny členy stráže platila povinnost mít bydliště ve svém policejním obvodu. Členové stráže měli nárok na služební oblek a výzbroj. Strážníci jako ochránci práva byli povinni být příkladem občanských ctností a chovat se ve službě i mimo ni nestranně, vážně, důstojně a slušně. V nebezpečích, která služba přinášela, měli postupovat odhodlaně a zmužile. Při plnění služebních povinností museli každému

²⁵ POLICIE ČR. *Stráž obrany státu-Policie* [online]. Praha, 2008-2011 [cit. 2017-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.1-prapor-sos.wz.cz/sos/pol.html>>.

²⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 45-48.

vykat. Za samozřejmost byla považována vzájemná podpora a naprostá soudržnost stráže.

Členové stráže nesměli spát během výkonu služby, prodat či zastavit část výzbroje či výstroje, úmyslně poškozovat nebo ničit zařízení strážnice. Také bylo členům stráže zakázáno kouřit při úředních výkonech či při vstupu do služebních místností a soukromých bytů. Rovněž se nesměli bavit s veřejností ve službě, vodit psy vyjma policejních psů, kritizovat úřední nařízení, navštěvovat ve službě za účelem popíjení a zábavy veřejné místnosti, hrát karty, svévolně nebo úmyslně prodlužovat nemoc, úmyslně se vyhýbat službě nebo poškodit obec. Pokud nebyli ve službě, nesměli se účastnit politických demonstrací či agitací. Také bylo zakázáno vyhledávat podniky pochybné nebo špatné pověsti, opíjet se, hrát hazardní hry a dělat lehkovážné dluhy.²⁷

Jestliže spatřil člen stráže jiného člena na veřejných místech v opilém stavu či ve stavu, který ohrožoval vážnost sboru, bylo jeho povinností, aby jej vhodným způsobem rychle odstranil zrakům obecnostva a o případu učinil služební hlášení. Nepřípustný a trestný byl styk s osobami, které požívaly špatné pověsti. Strážníkům bylo zakázáno provozování vedlejšího zaměstnání. Samostatné hlídky vykonávaly výkon služby na určených stanovištích nebo vykonávaly pochůzku, která jim byla předepsána. Jedna z mnoha povinností hlídkujícího člena stráže byla bedlivě pozorovat své okolí a zpozorované nebezpečí a nepřístojnosti odstranit. Služební řád k pochůzkové službě přímo stanovil: **Chůze budiž volná, nikoliv zdlouhavá, všemu budiž věnována bedlivá pozornost.** Stráž musela disponovat perfektní osobní a místní znalostí. Pokud došlo k zákroku, musel tento probíhat slušně, mírně a klidně. Pokud bylo třeba, pak energicky a zmužile. V případě, že někdo jednal hrubě, mohl být disciplinárně potrestán, popřípadě i soudně. Každé použití zbraně, tedy i obušku, musel strážník hlásit svému nadřízenému.²⁸

2.1.8 Úprava policejní organizace a služby v roce 1936

Organizace policejní správy a služby byla nově upravena vládním nařízením č. 51 ze dne 6. března 1936. Státní policejní úřady dále dohlížely na veřejný pořádek a bezpečnost osob a majetku, také prováděly evidenci obyvatel a cizinců. Přednostou státního policejního úřadu v Praze byl **policejní prezident**, přednosty ostatních státních

²⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II.* Praha, 1999, s. 45-48.

²⁸ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II.* Praha, 1999, s. 48-51.

policejních úřadů byli **policejní ředitelé** nebo **policejní správci**. Dříve používaný termín SUSB a SNSB byl nahrazen názvem **Policejní strážní sbory**. Povinnosti a oprávnění příslušníků policejního sboru zůstaly v podstatě stejné jako v roce 1922, jedna z mála změn se týkala ukládání pokut na místě. Politické úřady a obce mohly v rámci a v mezích své trestné pravomoci zmocnit policii, aby za správné přestupky osobám přistižených při činu mohla ukládat peněžité pokuty a vzápětí je vybírat. Částka však nesměla překročit 300,- Kčs.²⁹

2.1.9 Stráž obrany státu

Na základě vládního nařízení č. 270/1936 Sb. byl zřízen speciální bezpečnostní sbor **Stráž obrany státu** (SOS). Vznikl jako reakce na napjaté vztahy v pohraničí Československé republiky a měl fungovat jako preventivní opatření v případě napadení republiky. Do SOS byli převedeni příslušníci rezortního četnictva, státní policie, finanční policie a vojenští záložníci s trvalým bydlištěm v blízkosti zařazení v SOS. V mírové době členové SOS plnili běžné úkoly služby a zúčastňovali se taktického, ženíjního a střeleckého výcviku. V případě ohrožení ČSR byly jednotky SOS schopny do dvou hodin uzavřít hranice po celém obvodu republiky, zřídit zátarasy a vést vyčkávací boje až do úplné mobilizace všech bezpečnostních jednotek. Za dobu působení bylo zřízeno 30 pohraničních praporů a 1 prapor dislokovaný v Praze. Působilo v nich přibližně 30 tisíc mužů. Od září 1938 do února 1939 prošly jednotky SOS nevyhlášenou pohraniční válkou s polovojenskými jednotkami pronikajícími do naší republiky přes hranice s Německem, Polskem a Maďarskem. Při těchto bojích padlo 87 členů SOS a bezmála 270 jich bylo zraněno.³⁰

²⁹ SPURNÝ, M. *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc, 2013, s. 61.

³⁰ POLICIE ČR. *Stráž obrany státu-Policie* [online]. Praha, 2008-2011 [cit. 2017-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.1-prapor-sos.wz.cz/sos/pol.html>>.

Obrázek č. 4 - Členové Stráže obrany státu³¹

2.2 Četnictvo

Jako první se do služeb nového československého státu postavilo četnictvo v Čechách, další četnické složky se pak připojovaly postupně. V pohraničních územích docházelo k vytvoření několika německých státních útvarů a tamní četnictvo se zpravidla dávalo do jejich služeb. Zde byla vytvořena dokonce vlastní četnická zemská velitelství, která byla nezávislá na Praze. Organizační struktura čs. četnictva vycházela z rakouského systému, který byl doplněn některými dalšími prvky. Vydání zákona o četnictvu stanovilo jeho konečnou podobu.³²

Četnictvo spadalo do podřízenosti Národnímu výboru již od 29. října 1918. Dle § 1 zákona č. 299 ze dne 14. 4. 1920 bylo československé četnictvo vojensky organizovaný sbor strážný, jenž určen jest k tomu, aby podle stávajících zákonných předpisů a podle nařízení příslušných úřadů státních udržoval v celém území Československé republiky veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost.³³

Rakouská organizace četnictva, která fungovala více než dvacet let a která byla ověřená, zůstala na území Čech, Moravy a Slezska zachována. Došlo pouze k nahrazení četníků, kteří měli německou národnost a kteří nechtěli nebo odmítli podepsat slib

³¹ Fotografie dostupná z WWW: < <http://codyprint.cz/sos/> >.

³² MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 52.

³³ SPURNÝ, M. *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc, 2013, s. 91-92.

věrnosti československému státu. Také docházelo k doplnění mužstva z legií, které se vracely po válce zpět do vlasti. Vzhledem ke skutečnosti, že docházelo ke značnému nárůstu kriminality a zločinnosti, bylo zapotřebí posílit výkonnou moc a potenciál četnického sboru.³⁴

2.2.1 Organizace četnictva

Četnictvo bylo orgánem státní politické správy, který byl určen k vykonávání bezpečnostní služby a byl podřízen státním politickým úřadům. Co se týká například výcviku a vyučování, četnictvo bylo podřízené četnickým důstojníkům. Na ministerstvu vnitra se nacházel generální velitel četnictva, který udržoval vojenský pořádek a kázeň ve sboru.³⁵

Funkce **generálního velitele četnictva** byla zřízena v roce 1918. První generální velitel se jmenoval **Václav Řezáč**. Generální velitel byl do funkce jmenován prezidentem republiky z řad četnickým důstojníkům správních. Jeho úřad byl dále tvořen pobočníky, justičními referenty a kancelářskými zřizenci. Měl za povinnost informovat MV o všech poznacích, které zjistil. Dále pak řídil výcvik důstojníků, prováděl kontrolu výkonu služby zemských četnických velitelů, kontrolu vyučování v hodnostních školách a všech ostatních četnických útvarů. Uděloval dovolené a povolení k sňatku pro důstojníky.

Struktura četnictva byla přizpůsobena civilní teritoriální organizaci. Nejvyšší byla zemská velitelství (případně s obvody exponovaných důstojníků). V rámci země působila oddělení (s působností v několika politických okresech) a jim podřízená okresní velitelství, kterým podléhaly jednotlivé stanice. Rovněž zde existovaly některé další speciální složky.

Zemská četnická velitelství se skládala z velitele, štábu, lékaře, mobilizačního oddělení a doplňovacího oddělení. V roce 1921 byli zavedeni osvětoví referenti, kteří měli rozšiřovat všeobecné vědomosti nově přijatých četníků, umožnit jim pochopit politickou situaci a vychovávat je k vlastenectví. V čele ZČV byl zemský četnický velitel - vyšší důstojník četnictva, kterému byl přidělen k vykonání služby potřebný počet důstojníků, účetních, také strážmistři a vrchní strážmistři pro účetní službu, dále

³⁴ DLOUHÝ, M. *Století četnické kriminalistiky*. Cheb, 2014, s. 35,40.

³⁵ SPURNÝ, M. *Ve dne v noci podle zákoníku... Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc, 2013, s. 2.

i potřebný počet kancelářských pomocníků a kancelářských zřízců. Obvody zemských četnických velitelství se dělily na četnická oddělení, tato pak na okresní četnická velitelství a na četnické stanice.³⁶

Doplňovací oddělení byla zřizována u každého ZČV. Jejich posláním bylo provádění teoretického výcviku na zkoušku pro výkon četnické služby.

Četnická oddělení zahrnovala území dvou i více politických okresů. V čele oddělení stál správní četnický důstojník, kterého v nepřítomnosti zastupoval druhý důstojník. Velitel četnického oddělení byl nadřazen okresním četnickým velitelům a velitelům stanic ve svém obvodě. Jeho povinností bylo vykonávat vojenský dohled a udržovat kázeň, vojensky vzdělávat a cvičit v praktické bezpečnostní službě podřízené velitele stanic a četníky. Četnická oddělení se dále dělila na několik okresních velitelství.

Okresní četnická velitelství byla zřizována zpravidla v sídlech (okresních) politických úřadů, výjimečně na jiných místech (pak byla označována jako obvodní četnická velitelství, bylo praktikováno ve Slezsku). V čele stál výkonný četnický důstojník, případně vrchní strážmistr, který byl vojenským představeným všech četnických stanic v okrese. Řídil a kontroloval veškerou jimi konanou službu. Spolupracoval s příslušným okresním hejtmanem při řešení bezpečnostní situace. Jeho hlavním úkolem bylo přenášení příkazů okresního politického úřadu na četnické stanice.

Výkonnými orgány četnictva byly zejména četnické stanice, expozitury, ústřední četnická pátrací oddělení, četnické pátrací stanice, četnické pohraniční kontrolní stanice, četnické eskortní stanice, četnické stanice se služebními psy, četnické pohotovostní oddíly, četnické silniční kontrolní stanice, okresní četnické stanice a četnické letecké hlídky.³⁷

Četnické stanice patřily mezi základní výkonné složky četnictva. Do jejich působnosti spadalo maximálně pět obcí. Docházelo k zániku tzv. „jednomužových“ stanic vzhledem k jejich nevhodnosti a zvýšenému výskytu napadení četníků ve službě.

³⁶ *Zemská četnická velitelství* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-01-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.cetnictvo.cz/cetnictvo/zemska-cetnicka-velitelstvi.htx>>.

³⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 53.

Velitelem četnické stanice byl vrchní strážmistr. Nové stanice bylo možné zřizovat jenom se souhlasem ministerstva vnitra.³⁸

Četnické pátrací stanice patřily mezi vůbec první výkonné složky, které disponovaly motorovými koly opatřenými postranními vozíky. Od roku 1931 také používaly motorová vozidla. Jejich hlavní náplň byla pátrací služba v obvodě, který jim byl přidělen.³⁹

Obrázek č. 5 - Četnická pátrací stanice v Jihlavě v roce 1939⁴⁰

Dne 1. ledna 1933 došlo k ustanovení na samostatné útvary ČPS. Byly podřízeny četnickým velitelským oddělením. Název se odvozoval od sídla, kde došlo k jejich zřízení, jako příklad lze uvést „Četnická pátrací stanice v Olomouci“.

Zabývaly se mimo jiné evidencí cikánů a potulných tlup, kterou převzaly od vybraných četnických stanic. Rovněž byly vybaveny fotoaparátem a daktyloskopickou soupravou. ČPS pomáhali také psovodi v hodnosti strážmistra nebo štábního strážmistra.⁴¹

³⁸ DLOUHÝ, M. *Století četnické kriminalistiky*. Cheb, 2014, s. 94.

³⁹ DLOUHÝ, M. *Století četnické kriminalistiky*. Cheb, 2014, s. 46.

⁴⁰ Fotografie dostupná z WWW: <<http://www.uniformni-knofliky.cz/knofliky-a-fakta.html>>.

⁴¹ SPURNÝ, M. *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc, 2013, s. 95.

Četnická eskortní stanice vznikla v roce 1922. Jejím úkolem bylo provádění eskorty trestanců a vyšetřovanců, které si vyžádal krajský soud trestný v Praze a veškeré okresní soudy jakož i trestnice v obvodu Velké Prahy. Co se týká jednotlivých druhů eskort, lze jako jistou zvláštnost uvést způsob provádění eskort, který spočíval ve využití povozu nebo autodrožky.

Četnické stanice se služebními psy byly zakládány v místě dislokace ČPS a také tam, kde mohlo dojít k ohrožení bezpečnostních poměrů. Služební psi mohli být použiti pouze tehdy, jednalo-li se o důležitý případ a za okolností, kdy bylo možno očekávat zdárný výsledek⁴²

Obrázek č. 6 - První účastníci zkoušek policejních psů československého četnictva v Praze dne 27. 11. 1921⁴³

Četnické pohotovostní oddíly vznikly v roce 1933. Ze začátku byly rozmístěny ve městech, kde byla převážná většina obyvatelstva německé národnosti např. Děčín, Cheb, Most, Trutnov. Jedním z důvodů jejich zřizování byl nárůst aktivity sudetských Němců, ke kterému došlo po nástupu říšského kancléře Adolfa Hitlera k moci v roce 1933. Mezi jejich vybavení patřily osobní automobily, motocykly, nákladní automobily a autokary.⁴⁴

⁴² MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 63.

⁴³ Fotografie dostupná z WWW: <<http://www.cz-pes.cz/cl-2013012201-q-Prvni-zkusebni-predvadeni-policejnich-psu-csl.-cetnictva-v-Praze>>.

⁴⁴ DLOUHÝ, M. *Století četnické kriminalistiky*. Cheb, 2014, s. 49.

Zajímavý případ se stal v Klatovech na začátku března 1939. Na základě rozkazu Zemského četnického velitelství v Praze se četníci z pohotovostního oddílu Klatovy shromáždili s polní výstrojí a se zbraněmi, kde nechyběl ani kulomet, a odcestovali na soustředění do Brna v čele s majorem Františkem Řezáčem. V Brně došlo k jejich dalšímu odeslání do Zvolenu na Slovensku. Krátce na to se měli vrátit zpět do Čech. Jejich autokar a autobus byl zastaven v Prievidzi členy Hlinkovy gardy. Byli vyzváni, aby vydali zbraně a střelivo, jinak by nemohli pokračovat dále z důvodu vyhlášení Slovenského státu, jehož vláda nařídila odzbrojit všechny četníky nacházející se na jeho území. Této žádosti bylo po zvážení vyhověno a čeští četníci museli vydat i plynové masky, obušky a ocelové přilby. V Trenčíně jim byl odebrán autokar i autobus, proti čemuž četníci již beze zbraní nemohli vzdorovat. Zpět do Brna se dostali dne 15. března 1939 vlakem a poté cestovali zpět do Klatov.⁴⁵

Četnické silniční kontrolní stanice (ČSKS) vznikaly postupně od května 1935 a byly podřízeny velitelství četnických oddělení. Dohlížely ve stanoveném služebním obvodu na dodržování dopravních předpisů na silnicích. Věnovaly se nepřetržitě dozoru nad hlavními silnicemi, nad státními a mezinárodními autostrádami, rovněž tak působily i na okresních silnicích. Jedním z jejich úkolů bylo také poskytování první pomoci v případě nehody, doprava zraněných k lékaři či přeprava lékaře na místo nehody. Již v té době disponovaly sirénou se třemi akustickými signály a ručním terčem zvaném „návěstka“, který byl podsvícený a opatřený nápisy „Kontrola a Stop“.⁴⁶

Okresní četnické stanice byly zkušebně zavedeny v roce 1935 u ZČV v Praze a rozmístěny v Benešově, Kolíně a Slaném. Smyslem jejich zřízení bylo vytvoření organizačního článku schopného rychlého a důrazného zásahu na území celého okresu ve prospěch méně obsazených venkovských stanic. Byly v podstatě obdobou ČPO organizovaných na úrovni četnického oddělení s tím rozdílem, že v době, kdy neprováděly zákroky na vyžádání nebo posilování výkonu služby, vykonávaly tzv. obyčejnou službu, zatímco ČPO se v té době zabývaly výukou a výcvikem četníků na zkoušku.⁴⁷

⁴⁵ SKOŘEPA, M. Problémový výlet na Slovensko. *Policista*. 2016, č. 9, s. 5.

⁴⁶ SPURNÝ, Miroslav, *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc, 2013, s. 95

⁴⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 64-68.

Obrázek č. 7 - Hlídka pražské četnické stanice na motokole⁴⁸

Četnické letecké hlídky byly zřízeny MV po dohodě s MNO ke dni 1. července 1935. Byly založeny, aby zajistily vzdušný prostor nad územím ČSR. Také kooperovaly s pozemními službami při pronásledování nebezpečných pachatelů.

Pomáhaly při živelných pohromách a leteckých haváriích a působily na místních letištích např. v Chebu, Liberci či Hradci Králové.⁴⁹

2.2.2 Poslání a úkoly četnictva

Co se týká právní úpravy postavení četnictva, tato vycházela ze zákona o četnictvu z roku 1920, který charakterizoval četnictvo jako vojensky organizovaný sbor strážný a který vycházel z rakouského vzoru. Úkoly četnictva byly vymezeny Služební instrukcí pro četnictvo, podle které hlavním posláním četnictva bylo, aby podle platných zákonných předpisů a podle nařízení příslušných úřadů státních udržovalo v celém území ČSR veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost. MV rozhodovalo o organizaci a počtu četníků, ale o výcviku, výstroji a výzbroji bylo rozhodováno po vzájemné dohodě mezi MV a MNO.

⁴⁸ Fotografie dostupná z WWW:

<www.google.cz/search?q=četníci+za+první+republiky+foto&biw=1280>.

⁴⁹ SPURNÝ, M. *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc, 2013, s. 98

Spolupráci četnictva s komunální policií určovaly politické úřady, nesměla při tom však trpět bezpečnostní služba četnictva. Soudy a státní zastupitelství měly v rámci výkonu trestní soudní pravomoci oprávnění požadovat služby četnictva napřímo. V jiných oborech působnosti se ale musely soudy dožadovat služeb četnictva jen prostřednictvím politických úřadů. Četníci měli zakázanou činnost v politických stranách a později i vstup do sportovních a zájmových organizací. Sňatky byly povolovány po odsloužení 4 let, nejdříve po dosažení 30 let věku. Povolení k sňatku mohlo být odepřeno, pokud by to ohrožovalo zájmy nebo dobré jméno četnictva. Sňatkem se mělo posílit majetkové i společenské postavení četníka. V roce 1927 byli četníci zbaveni volebního práva stejně jako ostatní příslušníci ozbrojených sil.⁵⁰

Četníci se značnou měrou přímo v terénu podíleli na výkonu vojenské zpravodajské služby. Tento výkon součinnosti četnictva s vojskem upravoval předpis **6-VII-0**. Četníci měli vyhledávat různé typy důvěrníků, kteří by byli vhodní pro zpravodajské důstojníky, dále pak samostatně sbírat informace, které měli následně předávat svým nadřízeným. Stávalo se, že tato spolupráce přerostla v neformální vztahy mezi příslušníky četnických stanic a některými zpravodajskými důstojníky v terénu, což nebylo kladně hodnoceno ze strany nadřízených funkcionářů.⁵¹

Samotná Služební instrukce pro četnictvo byla v průběhu roku 1923 několikrát změněna. Upravovala pět relativně samostatných okruhů problémů, které se týkaly postavení a činnosti četnictva. V hlavě I. bylo charakterizováno obecné poslání četnictva, vztahy podřízenosti a vztahy k jiným orgánům jakož i pravidla vzájemného styku při výkonu služby.⁵²

V hlavě II. bylo upraveno všeobecné chování četníků, jejich nutné vědomosti potřebné k praktickému výkonu služby. III. hlava se zabývala problematikou četnické služby, která byla poté rozdělena na službu obyčejnou a službu zvláštní. Hlava IV. obsahovala zvláštní předpisy o postupu četnictva a upravovala podrobným způsobem zakročování četnictva včetně zatčení a předvedení a provádění prohlídek. Poslední V. hlava obsahovala zvláštní předpisy pro vojenské představené četnictva.

Mezi běžné povinnosti četníků patřilo mj. zmařit svojí přítomností provedení nebo dokončení trestných činů, spáchané trestné činy vyšetřit a udat a pátrat po všech

⁵⁰ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 73-74.

⁵¹ STEIN, P., Četníci nechodili jenom pro pivo. *Policista* 2009, č. 6, s. 3.

⁵² MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 75-76.

provinilcích, všechny osoby, které přestoupily zákon, napomenout, oznámit je k potrestání, zatknout a odevzdat příslušnému úřadu, chránit osobu i majetek každého státního občana před násilím všeho druhu a zakročit v případě potřeby proti tomu, kdo jej ohrožoval apod. Četnická služba zvláštní obsahovala různé asistenční a eskortní služby.

V četnických předpisech týkajících se všeobecného chování a vědomostí četníků se mj. uvádělo, že četníci se museli chovat vážně, zdvořile a slušně, na veřejnosti dodržovat ústrojovou kázeň a měli zakázáno pohybovat se nepřírozeně a afektovaně. Rovněž nesměli podezřelým nic slibovat, předstírat či hrozit, užít násilí k vynucení přiznání.⁵³

Mezi základní povinnosti četníků patřila zejména ochrana veřejného pořádku, klidu a bezpečí. Další povinností četníků bylo vědět, které činy a která opomenutí jsou prohlášeny zákony za trestné. Všeobecným chováním četnictva lze nazvat další rozsáhlou skupinu povinností. Četník byl při provádění služebních výkonů povinen chovat se vážně, slušně a uctivě, vystříhat se přehmatů, sprostot a surovostí slovem i činem. Obzvláště při různých slavnostech, větších shromážděních lidu a zábavách se kladl důraz na vystupování a jednání četníka, který měl doporučeno nenápadně obcházet v místě nebo místnosti, nevměšovat se do malicherných záležitostí a pečlivě se vyvarovat každého vyzývavého chování.

Četník se měl zdržovat žertování s občany ve službě i v případě, že se s dotyčnými znal. Povinností četnictva jako celku bylo žárlivě střežiti dobrou pověst sboru a vzájemně na sebe dozírat, čímž bude umožněno, aby nectnosti a zlozvyky byly již v zárodku potlačeny.

Při služebním styku si četníci museli vykat. Vyšší nebo představený byl oslovován slovem **pane** s uvedením jeho hodnosti. Vyšší nebo představený oslovoval nižšího, až včetně po strážmistra, slovem **pane** a jeho hodností, četníky na zkoušku jejich vojenskou hodností a jménem. Rovněž byl četník povinen vykonat obdržené příkazy bezpodmínečně a bez průtahu a nepřislušelo mu je posuzovat. Jedna z mnoha dalších povinností četníka byla i povinnost mlčenlivosti. Četník musel velmi přísně zachovávat služební tajemství.⁵⁴

⁵³ ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 15.

⁵⁴ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 79-81.

Mezi práva četníků patřilo například možnost býti překládán na jiné místo pouze v případě, jednalo-li se jen o důležitou služební příčinu. Pokud chtěli být odveleni na určité služební místo společně se svou rodinou, jejich žádosti byly posuzovány „blahovolně“. Četník, který konal službu, měl zákonem stanovená práva stráže civilní i vojenské a tím pádem požíval právní ochrany těchto stráží. Dalším právem četnictva bylo vyžadovat při výkonu služby součinnost každého orgánu veřejné služby - úřadů civilních, jiných sborů strážných apod.

Jedno z posledních práv, které by stálo za uvedení, pojednávalo o podávání žádostí a stížností, které mohly být předkládány pouze služební cestou. Co se týká zákazů, bylo stanoveno, že „při služebních výkonech, aneb při vstupu do úředních místností a soukromých bytů jest kouření zapovězeno, psy sebou voditi, nepřírozeně a afektovaně se pohybovati, jest zakázáno“. Navzdory tomuto se mohlo během obchůzky kouřit například v odlehlých místech, kde se pohybovalo méně lidí.⁵⁵

Četníkům bylo přísně zakázáno vstupovat ve službě do hostinců, krčem a kaváren za účelem pitky, nebo zábavy, mohli tam vstupovat pouze v případech, pokud si chtěli zakoupit něco k jídlu či ze služebních důvodů. Velmi přísně byl vymezen zákaz styku s osobami špatné pověsti obojího pohlaví, četníci se nesměli oddávat nadměrnému pití lihových nápojů a hazardním hrám.⁵⁶

Četník musel vykonávat svou službu bez ohledu na klimatické podmínky a denní či noční dobu. Mohl odpočívat mezi 22. a 4. hodinou pouze v případě, pokud to bezpečnost připouštěla. Za normálních podmínek měli strávit četníci ve vnější službě měsíčně nejméně 180 hodin, vůdce služebního psa a systemizovaný zástupce velitele stanice 150 hodin. Četníci museli během své obchůzkové služby například prohledávat lesy, sluje, pískové či štěrkové jámy a ostatní skrýše. Když se vraceli, chodívali obvykle jinou cestou.

Při obchůzkách neměl četník chodit pouze po hlavních silnicích a cestách, nýbrž vyhledávat také vedlejší cesty a stezky. Zvláště často měl procházet nebezpečnými silnicemi a krajinami. Rovněž si musel při své obchůzce všimnout samot a „zlopověstných krčem“. Mezi další výkony služby lze zařadit také střežení a doprovody vězňů, činnost četnictva při živelných pohromách, úkoly četnictva v oblasti silničního provozu a spolupráce četnictva s místní policií.

⁵⁵ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 86-89.

⁵⁶ ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 15.

Četník mohl zakročit pouze v případě, pokud byl dle předpisu náležitě vstrojen a úplně vyzbrojen. Tak dával najevo osobě, proti které zakročoval, že má co do činění s bezpečnostním orgánem. V případě, že četník zakročoval za tmy apod., bylo doporučováno, aby se dal ihned poznat zvoláním „Zde četník“ apod. V každém případě při zákroku ve službě měl četník užít slov „Jménem zákona“ v jazyce v místě obvyklém. Pokud někdo neuposlechl výzvy četníka, který jej před tím již napomínal, mohlo být proti němu použito donucovacích prostředků (předvedení, zatčení atd.). Při provádění zákroků využívali četníci tyto prostředky:

- napomenutí
- udání
- předvedení
- zatčení
- přiložení svěřacích řetízků
- užití zbraně

Jelikož práce četníků byla velmi náročná, dostávalo se jim ve službě jistých požitků, které se dělily na pravidelné a zvláštní. Pravidelné požitky byly v podstatě odměnou za četnickou službu. Jednalo se o služné (gáži), místní přídavek, četnický přídavek, ubytování a zařízení, oděv, výstroj a výzbroj a „limitní kuřlavý tabák“. Mezi zvláštní požitky patřil např. drahotní přídavek na děti, otopné, léčebné, stravné apod.⁵⁷

Pro přijetí k četnictvu bylo třeba splnit několik podmínek, mezi které patřily například bezúhonnost, duševní způsobilost, absolvování základní vojenské služby a výška min. 165 cm, u legionářů 160 cm. Četníci mohli být propuštěni na vlastní žádost, pokud byli nezpůsobilí ke službě u sboru, z rodinných důvodů anebo pokud byli uznáni soudem pro přečin či zločin.⁵⁸

2.2.3 Výstroj a výzbroj četníků

První četnické uniformy byly rakouské s odstraněnými císařskými atributy. Od 29. října 1918 vykonávali četníci službu v čapkách s kokardami v národních barvách, které nahradily rozety s císařským monogramem „K“ nebo v přilbách s odstraněným

⁵⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 96.

⁵⁸ ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 16.

císařským orlem. V roce 1919 došlo ke změně uniformy. Nové uniformy měly šedo zelenou barvu (oproti armádním stejnokrojům v barvě khaki), hodnostní označení ve formě krokvic a horizontálních prýmků bylo nyní na rukávech. Četníci používali jako pokrývku hlavy brigádýrku až do roku 1930. Četnická přilba, která byla zavedena v roce 1928 mimo jiné pro četnické gážisty mimo služební třídy, nepatřila k výstroji, ale k výzbroji. Hodnostní označení bylo zásadním způsobem změněno v letech 1925, 1930 a 1937. Bývalí legionáři měli na předloktí pravého rukávu pásku do úhlu krokvic ve výložkové barvě. Za každý rok v legii měli jednu pásku.⁵⁹

Poslední typ stejnokroje pochází z roku 1921, dosavadní stejnokroj mohl být nošen do konce tohoto roku. Součástky stejnokroje mohly být zhotovovány z jemného nebo polojemného sukna, česané příze nebo jiné vhodné látky pro jezdecké kalhoty. Jak již bylo shora uvedeno, četník byl povinen být na veřejnosti vždy řádně ustrojen dle předpisu a ozbrojen poboční zbraní. V zimě užívali četníci pláštěnky a nepromokavé pláště. Odlišnými uniformami disponovali např. řidiči motocyklů a příslušníci ČLH.⁶⁰

Po roce 1918 byla výzbroj československého četnictva v podstatě stejná jako za monarchie, ovšem později začalo docházet k určitým změnám. Z chladných zbraní lze jmenovat ve výzbroji bodáky a šavle. Bodáky byly původně k tehdy používaným puškám systému Mannlicher, od poloviny 30. let pak k nově zaváděným puškám systému Mauser. Šavle byly v prosinci 1918 odstraněny a nadále zůstaly jako poboční zbraně pouze bodáky. Šavle byly opět zaváděny ve druhé polovině 20. let.⁶¹

Palnými zbraněmi četnictva byly samonabíjecí pistole a krátké opakovací pušky uzpůsobené pro nasazení bodáku. Později se ve výzbroji objevily i kulometry a ruční granáty. Až do vypotřebování byly užívány pistole vz. 13, následně pak pistole vz. 22 a vz. 24. Ze speciálních zbraní můžeme uvést osvětlovací pistolí označovanou jako raketová vz. 30 ráže 26,5 mm. užívanou letci ČLH. Rakouské pušky Mannlicherova systému vz. 90 a vz. 95 byly ve výzbroji poměrně dlouhou dobu. Pušky československé konstrukce se dostaly do výzbroje v roce 1935. Československá krátká puška vz. 33 byla odvozena od armádní pušky vz. 24. Obě zbraně ráže 7,92 mm. se zásobníkem na pět nábojů byly vybaveny závěrem systému Mauser. Krátká puška se nazývala karabina. Kromě případů, kdy byl četník seřazen v semknutém oddílu, nosila se karabina vždy na řemenu, v uzavřených místnostech v ponosu nebo u nohy. Další součástí služební

⁵⁹ ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 16.

⁶⁰ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 102-103.

⁶¹ ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 13.

výzbroje byl obušek zavedený v roce 1926 pro příslušníky četnictva kromě důstojníků. Pro vrchní strážmistry se používaly obvykle obušky slabší, pro ostatní četníky to byly silnější obušky. Co se týká např. opasků, v roce 1921 byl zaveden tzv. dohodový či americký opasek přezdívaný též „dohoda“, tj. dvoutrnový opasek s rámovou sponou. Mohl se nosit i mimo službu, vždy však na vrchní části oděvu. Ve službě se na opasku nosila pistole nebo sumky. V roce 1925 pak byl zaveden vycházkový opasek opatřený sponou se středním státním znakem modifikovaný v roce 1930. Četníci také měli při výkonu služby určité služební pomůcky, a to pouta (svěrací a spojovací řetízky), zápisník, služební knížku, obvazový balíček, pátrací pomůcky a elektrickou svítilnu.⁶²

⁶² MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 104-108.

3 STRUKTURA NĚMECKÝCH BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK V PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

V těsném závěsu za postupujícími jednotkami Wehrmachtu, které obsazovaly zachovalé zbytky Čech a Moravy, směřovaly do vznikajícího protektorátu jednotky německých bezpečnostních složek tzv. Einsatzgruppen. V Čechách jim velel SS-*Standartenführer* **Otto Rasch** a na Moravě SS *Standartenführer* **Franz Walter Stahlecker**. Rovněž došlo k vytvoření tzv. *Einsatzkommand*, která působila například v Brně, Praze, Plzni a Českých Budějovicích viz níže uvedená kapitola Bezpečnostní policie.⁶³

Do protektorátu také přijížděly operační oddíly složené z členů gestapa a SD (*Sicherheitsdienst*) v síle přibližně 400-500 mužů, k jejichž hlavním úkolům patřilo mimo jiné obsazení významných úřadů a zabavení kartoték a spisového materiálu.⁶⁴

Německé bezpečnostní složky OrPo (*Ordnungspolizei*) a SiPo (*Sicherheitspolizei*) působily na celém území Protektorátu Čechy a Morava. Policejní opatření přesahující stanovené normy mohl uskutečňovat v případě potřeby v protektorátu říšský protektor a také šéf německé policie. Jednoznačně nejvyšším policejním činitelem německého policejního aparátu v protektorátu (od 20. 2. 1944 také v sudetské župě Sudetengau) byl **SS-Obergruppenführer Karl Hermann Frank**. Z titulu jeho funkce vyššího vůdce SS a policie (**Höherer SS-und Polizeiführer**) mu podléhaly veškeré bezpečnostní složky a jednotky SS dislokované v protektorátu.⁶⁵

K. H. Frank působil jako velitel bezpečnostní policie a bezpečnostní služby a podléhal zcela přímo Hlavnímu říšskému bezpečnostnímu úřadu „**Reichssicherheitshauptamt**“ (RSHA) Příslušníci SS a policie mu denně předkládali zprávy a přijímali od něho rozkazy.

⁶³ MORAVČÍK, C. *Organizace bezpečnostního aparátu v Protektorátu Čechy a Morava*. Brno, 1993, s. 12.

⁶⁴ FÁREK, F. Záhada nezničených archivů. *Policista*. 2009, č. 10, s.

⁶⁵ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 47.

Do jeho působnosti spadala rovněž Ústředna pro židovské vystěhovalectví (Zentralstelle für jüdische Auswanderung) a Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu (Auswanderungsfond für Böhmen und Mähren).⁶⁶

Obrázek č. 8 - R. Heydrich a K. H. Frank⁶⁷

Jednotlivé složky nacistického policejního aparátu přišly do českých zemí současně s německou armádou nebo těsně po ní a formovaly se až do podzimu 1939. Co se týká organizace a struktury, byla v podstatě stejná v protektorátu jako v německé říši.

Tvořily ho části pořádkové jednotky (Ordnungspolizei), tj. policejní sbor (die Polizeitruppe) a uniformovaná samostatná jednotka a dále pak orgány bezpečnostní policie (Sicherheitspolizei), které byly složeny ze státní tajné policie (Geheime Staatspolizei), kriminální policie (Kriminalpolizei) a bezpečnostní služby (Sicherheitsdienst).

Jelikož v protektorátu panovaly specifické poměry a jisté zvláštnosti oproti stavu v Německu, bylo složení německého policejního a bezpečnostního aparátu a územní organizace německých represivních sil do jisté míry odlišné např. Gestapo mělo dvě řídicí úřadovny na rozdíl od KriPa a SD, jež měly pouze jedno centrum avšak širší strukturu. Toto základní rozvržení pak nenarušily ani četné reorganizace příštích let.⁶⁸

⁶⁶ MORAVČÍK, C. *Organizace bezpečnostního aparátu v Protektorátu Čechy a Morava*. Brno, 1993, s. 12.

⁶⁷ Fotografie dostupná z WWW: <<http://www.google.cz/search?q=foto+k+h+frank>>.

⁶⁸ MARŠÁLEK, P. *Pod ochranou hákového kříže*. Praha, 2012, s. 73.

3.1 Pořádková policie

Pořádkovou policii v protektorátu můžeme rozdělit na policejní jednotky (Polizeitruppen) a samostatnou uniformovanou službu (uniformierter Einzeldienst). Policejními jednotkami byly výše zmíněné policejní pluky (Polizeiregimenter). Každý z pluků disponoval čtyřmi prapory. Pluk č. 1, určený pro Čechy, měl jednotlivé prapory dislokovány v Praze, Klatovech, Kolíně a Táboře. Pluk č. 2 pro Moravu byl dislokován v Brně, Holesově, Jihlavě a Moravské Ostravě. Během doby došlo k několikerému přečíslení a přejmenování obou pluků. Původní označení bylo Polizeiregiment 1 (2), ale ještě v roce 1939 bylo změněno na Polizeiregiment Böhmen (Mähren). Od roku 1942 se používal název Polizeiregiment 20 (21) a od března 1943 SS-Polizeiregiment 20 (21).⁶⁹

Samostatné uniformované služby představovaly četnické oddíly u vrchních zemských radů, strážní oddíly na cvičištích a další jednotky (např. i popravčí čtyř z období 1. a 2. stanného práva). Jejich úkoly závisely na účelu, ke kterému byly ustaveny nebo kterému úřadu byly dány k dispozici. V čele Orpo stál velitel pořádkové policie u říšského protektora v Čechách a na Moravě (Befehlshaber der Ordnungspolizei beim Reichsprotektor in Böhmen und Mähren – BdO). Tento podléhal Hlavnímu úřadu pořádkové policie (SS-Hauptamt der Ordnungspolizei) v Berlíně a rovněž v druhé linii vyššímu vedoucímu SS a policie v protektorátu K. H. Frankovi.

Velitel pořádkové policie v protektorátu byl zodpovědný za řízení a nasazení všech jednotek OrPo, zajišťoval veřejný klid a pořádek, měl dozor nad uniformovanou českou policií a příslušela mu policejní správa v rámci všeobecné německé politické správy v protektorátu. Podléhala mu i protiletecká ochrana a technická nouzová pomoc.⁷⁰

3.2 Bezpečnostní policie

Bezpečnostní policii (Sicherheitspolizei, SiPo) tvořila tajná státní policie (Geheime Staatspolizei) a kriminální policie (Kriminalpolizei, KriPo). Se SiPo úzce spolupracovala bezpečnostní služba (Sicherheitsdienst, SD). Činnost bezpečnostní služby a bezpečnostní policie byla řízena Hlavním úřadem říšské bezpečnosti v Berlíně (RSHA), pořádková policie podléhala tamnímu Hlavnímu úřadu pořádkové policie.

⁶⁹ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 47.

⁷⁰ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 47-48.

Koordinováním aktivity všech formací SS a policie v českých zemích a od 1944 i v Sudetech byl pověřen K. H. Frank. Všechny složky nacistického bezpečnostního aparátu působily v protektorátu již od 15. 3. 1939. Nejvyšší německou policejní institucí v protektorátu byl Úřad velitele bezpečnostní služby a bezpečnostní policie přidělený k úřadu říšského protektora, kterému podléhaly mj. Ústředna pro židovské vystěhovalectví, služebna Terezín, Říšská škola bezpečnostní služby a Bezpečnostní policie v Praze. Od roku 1944 k němu náležel i zbytek pražské ústředny Abwehru (zpravodajská služba německého vojska tzv. Wehrmachtu).

Bezpečnostní služba (SD) byla zpravodajská služba SS a jejím hlavním úkolem bylo shromažďovat a vyhodnocovat informace o náladách obyvatelstva a dodávat podklady zvláště pro činnost SiPo. Prováděla i vnitřní politické zpravodajství a po zrušení Abwehru i špionáž v zahraničí.⁷¹

SiPo a SD měly za úkol mj. vytvářet operační skupiny (Einsatzgruppen der Sicherheitspolizei und des SD), které měly zajistit bezpečnost na nově okupovaných územích. Tyto se dělily na operační oddíly (Einsatzkommando), které mohly mít pobočky (Einsatzstellen, Unterkommandos).

Einsatzgruppe I. sídlila v Praze a měla podřízené oddíly v Českých Budějovicích, Plzni, Kolíně a Pardubicích, dále zvláštní oddíl v Praze a pobočky v Klatovech, Písku, Táboře, Benešově, Mladé Boleslavi, Jičíně, Hradci Králové a Německém Brodu. Einsatzgruppe II., která sídlila v Brně, měla oddíly v Brně, Zlíně, Olomouci a Moravské Ostravě a pobočky v Jihlavě, Hodoníně, Kroměříži, Prostějově, Hranicích na Moravě, Uherském Hradišti, Vsetíně, Frýdku a Místku. Mezi úkoly operačních skupin patřilo zadržování osob, které byly považovány za nepřátele Říše (němečtí emigranti, domácí antifašisté apod.). V rámci obou skupin působily i zvláštní oddíly SD (SD-Sonderkommandos) se svými podřízenými oddíly dílčího nasazení (SD-Einsatzteilkommandos).⁷²

Tyto zvláštní oddíly plnily vlastní úkoly a sídlily víceméně ve stejných městech jako operační oddíly a pobočky SiPo. Činnost operačních skupin v protektorátu byla

⁷¹ ŠIMUNEK, M. *Stručný nástin nacistických bezpečnostních složek v protektorátu* [online]. Praha, 2005 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z WWW: <<http://forum.valka.cz/topic/view/27364/Nacisticke-bezpecnostni-slozky-v-protektoratu>>.

⁷² MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 48-49.

ukončena dne 5. 5. 1939, poté byly nahrazeny stálým německým bezpečnostním aparátem.

Bezpečnostní policie v protektorátu podléhala formálně říšskému protektorovi. Protektor řídil SiPo prostřednictvím velitele bezpečnostní policie u říšského protektora v Čechách a na Moravě (Befehlshaber der Sicherheitspolizei beim Reichsprotektor in Böhmen und Mähren – BdS), který náležel k jeho úřadu. Veliteli podléhala vedoucí místa (Staatspolizeileitstellen) v Praze a Brně a jim podřízené pobočky (Aussenstellen) a pohraniční komisariáty. Gestapo bylo oprávněno vydávat závazné pokyny v politicko-policejních záležitostech pro německé i české úřady v protektorátu. KriPo vykonávalo, pokud bylo potřeba, odborný dozor nad protektorátní kriminální policií a bylo oprávněno vydávat příslušné pokyny protektorátním policejním úřadům. Gestapo v součinnosti se SD shromažďovalo údaje a sestavovalo seznamy potenciálních nepřátel Říše (komunistů, sociálních demokratů, funkcionářů Sokola apod.). K tomu byly částečně využívány i některé zabavené materiály bývalých čs. policejních složek.

Nařízení ministerské rady pro obranu Říše z 1. září 1939 ukládalo německé bezpečnostní policii, aby vypátrala a potlačila všechny státní a národní nepřátelské snahy na území protektorátu, sbírala a zužitkovala výsledky vyšetřování, spravovala Úřad říšského protektora a jemu podřízené úřady, vedla v patrnosti zjištění pro ně důležitá a opatřovala pro ně podněty. Gestapo používalo služby tajných agentů, někteří pro něj pracovali dobrovolně, jiní z donucení nebo za úplatu. Mohli to být např. zatčené osoby. Docházelo k infiltraci agentů do ilegálních organizací, partyzánských hnutí ale i do protektorátních organizací, a tak mohla být kontrolována jejich činnost.⁷³

Ve své době bylo gestapo nejobávanější a nejúdernější policejní organizací na světě. Přes dvacet tisíc tajných policistů zajišťovalo totální moc nad okupovanými zeměmi i nad Německem. Nikdo si nemohl být před gestapem jistý, v jeho hledáčku se ocitli generálové i aristokraté.⁷⁴

V pražské úřadovně gestapa v Petschkově paláci sídlil velitel pražského gestapa vládní rada **Hans Ulrich Geschke**. Během roku a půl se Geschkemu podařilo téměř zničit celý domácí odboj.

⁷³ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 49.

⁷⁴ BUTLER, R. *Dějiny gestapa*. Praha, 1999, s. 7-10.

Obrázek č. 9 - SS-Standartenführer Dr. Hans Ulrich Geschke⁷⁵

Během okupace prošlo Petschkovým palácem přezdívaným „Pečkárna“ kolem 35 000 českých občanů. Gestapo zde zaměstnávalo přes 1 000 zaměstnanců. V jednotlivých patrech byly umístěny kanceláře vyšetřovatelů, do kterých dozorcí z řad příslušníků SS přiváděli zatčené odbojáře k výslechům. Ty doprovázelo fyzické násilí v různé podobě. K nejhorším gestapákům patřil kriminální komisař **Oskar Fleischer**, který vězně bil pěstmi, obuškem či důtkami, vytrhával jim vlasy, vrážel jehly pod nehty, drtil prsty a podobně.⁷⁶

Gestapo využívalo v Praze nejobávanější věznicí na Pankráci, kde se od dubna 1943 do dubna 1945 popravovalo stětím hlavy gilotinou. Podle dochovaných seznamů zde nacisté za dva roky popravili celkem 1 079 českých vlastenců, z toho 155 žen. Exekuce prováděl kat **Alois Weiss** a dopadání nože gilotiny představovalo značně traumatizující zážitek pro všechny vězně umístěné v celách smrti, protože rány se rozléhaly po celé chodbě.⁷⁷

⁷⁵ Fotografie dostupná z WWW: <<https://www.google.cz/search?q=foto+pražské+gestapo>>

⁷⁶ ČERNÝ, V. *Úřadovny gestapa v protektorátu (1): Obávanou „Pečkárnou“ prošel i Alois Eliáš* [online]. Praha 2017 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://valka.stoplusjednicka.cz/uradovny-gestapa-v-protektoratu-1-obavana-peckarna>>.

⁷⁷ ČERNÝ, V. *Úřadovny gestapa v protektorátu (1): Obávanou „Pečkárnou“ prošel i Alois Eliáš* [online]. Praha 2017 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://valka.stoplusjednicka.cz/uradovny-gestapa-v-protektoratu-1-obavana-peckarna>>.

3.3 Protipartyzánské jednotky

V Protektorátu Čechy a Morava působilo v rámci hnutí odporu velké množství odbojových organizací. Pokud bychom je srovnaly s obdobnými odbojovými organizacemi např. v Polsku či Jugoslávii, vyznačovaly se menší účinností a nebyly tak dobře řízeny a koordinovány. Bezpečnostní policie dokázala odhalit a zdecimovat většinu odboje. Boj proti partyzánům mělo na starost zpočátku Gestapo. To zřídilo ve svých úřadovnách v Praze a Brně ve druhé polovině roku 1942 zvláštní referáty proti sabotážím, sabotážím na železnicích a proti parašutistům. Až v roce 1944, kdy začalo vzrůstat partyzánské hnutí v důsledku přiblížení fronty, začaly proti partyzánům bojovat i součásti pořádkové policie, SS a armády.

Tyto referáty mj. řídily a usměrňovaly protipartyzánský boj služeben, které jim byly podřízeny a později těsně spolupracovaly s nově zřizovanými protipartyzánskými jednotkami. Na konci roku 1944 došlo dokonce na území protektorátu ke vzniku školy, která se zaměřovala na speciální výcvik proti partyzánům. Podle Himmlerova rozkazu z 27. 9. 1944 byl v oblastech s civilní správou za protipartyzánský boj plně odpovědný příslušný vedoucí SS a policie (v protektorátu Čechy a Morava K. H. Frank).⁷⁸

3.4 Armáda

V protektorátu Čechy a Morava působila i zpravodajská služba německé armády (Abwehr), která měla svoji úřadovnu v Praze, pobočku v Brně a jí podřízenou skupinu v Moravské Ostravě. Abwehrstelle Prag se dělila na oddělení I. ofenzivního zpravodajství, II. sabotážní a III. obranné. Náčelníkem pražské služebny Abwehru byl **plk. von Kornatzki**, jeho zástupcem **plk. von Engelmann**, vedoucím agenturních sítí byl **plk. Paul Thümmel** alias **Paul Steinberg**.⁷⁹

V protektorátu Čechy a Morava se setkáváme s přímou německou vojenskou správou ve dvou obdobích. První období bylo krátce po okupaci v roce 1939 a spočívalo v provizorním opatření do ustavení civilní správy říšského protektora. Druhé období se datuje ke konci války, v němž probíhaly bojové akce na území protektorátu a bylo proto nezbytné vytvořit vojenskou správu. S posunem fronty přicházely do protektorátu

⁷⁸ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 50.

⁷⁹ ŠIMUNEK, M. *Stručný nástin nacistických bezpečnostních složek v protektorátu* [online]. Praha, 2005 [cit.2017-02-03]. Dostupné z WWW: <<http://forum.valka.cz/topic/view/27364/Nacisticke-bezpecnostni-slozky-v-protektoratu>>.

Čechy a Morava týlové oddíly Wehrmachtu, které měly zabezpečit komunikační síť a plynulé zásobování frontových jednotek. Tyto jednotky se přímo střetávaly s partyzány. Oblast východní Moravy se již na počátku roku 1945 postupně stávala operačním územím (Operationsgebiet) německé armády. Do týlového území armády (rückwärtiges Heeresgebiet), které sahalo přibližně do hloubky 100 km za frontou, se přesunovala vojenská velitelství se svými vojenskými a bezpečnostními jednotkami. Bojové pásmo (Kampfzone) bylo vyhlášováno v případě, že se fronta přiblížila na území do hloubky 20 až 30 km.⁸⁰

⁸⁰ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 51-52.

4 PROTEKTORÁTNÍ BEZPEČNOSTNÍ APARÁT DO ROKU 1942

Dne 14. 3. 1939 byl učiněn první krok ke vzniku protektorátu Čechy a Morava. Prezident Česko-Slovenské republiky Hácha byl pozván k jednáním do Berlína. V té době byla II. republika pouhým územním torzem, které se skládalo z Čech, Moravy a Podkarpatské Rusi. Slovensko vyhlásilo svou nezávislost. Hácha byl přijat říšským kancléřem Adolfem Hitlerem až po půlnoci dne 15. 3. 1939. Háchovi bylo řečeno, že dnešního dne v šest hodin ráno překročí říšské vojsko české hranice a narazí-li na odpor, bezohledně jej zlomí. Hitlerovým dekretem z 16. března 1939 (Výnos Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 – pod tímto názvem a číslem byl zařazen do sbírky protektorátních zákonů a nařízení) byl vytvořen protektorát Čechy a Morava (Protektorat Böhmen und Mähren). Německými státními příslušníky a říšskými občany se stali ti obyvatelé protektorátu, kteří již byli příslušníci německého národa. Tato změna nabyla účinnosti od 16. března 1939. Pro německé státní příslušníky protektorátu platilo ustanovení na ochranu německé krve a německé cti, rovněž podléhali německé soudní pravomoci. Protektorát Čechy a Morava byl autonomním celkem s vlastní vnitřní správou. Rovněž převzal německý rasový systém a v souladu s ním vydával vlastní právní předpisy. Ve vztahu k bezpečnostním složkám se jednalo o opatření proti Židům, kteří byli vyloučeni ze státních služeb a z veřejného života vůbec.⁸¹

Obrázek č. 10 - Použití státní symboliky⁸²

⁸¹ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 8-9.

⁸² Fotografie dostupná z WWW: <<http://www.policie-cz.eu/historie.htm>>.

Vojenská okupace v protektorátu Čechy a Morava byla ukončena ke dni 15. dubna 1939, kdy se řízení správy ujal říšský protektor (Reichsprotektor) **Konstantin von Neurath**. Byl ustanoven výnosem z 16. března 1939 jako zástupce říšských zájmů. Jmenoval ho přímo Adolf Hitler, od něhož dostával pokyny a kterému byl odpovědný. Neurath setrval ve své funkci formálně do roku 1943, fakticky však pouze do roku 1941. Ve funkci zastupujícího říšského protektora přijel do Prahy v září 1941 SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich, který zde měl sjednat politický pořádek vyhlášením výjimečného stavu a provést reformy protektorátního vládního a správního systému.⁸³

Heydrich už měl v té době svou pověst. Jako šéf pretoriánské gardy SD a gestapa se zatím nikdy nepostavil proti rozkazu svého vůdce Adolfa Hitlera. Očekávalo se od něj drastické zostření německého kursu. Přesto si české obyvatelstvo sotva všimlo Heydrichovo příjezdu. Dne 28. září 1941 oficiálně nastoupil do služby. Byla slunečná podzimní neděle, hodně lidí odjelo na venkov a válka probíhající v Evropě nebyla v Praze patrná. Jedna z koncepcí Heydricha byla „méně strpět, méně dráždit“. Mezi jeho okamžitá opatření patřilo nemilosrdné potlačení národního a komunistického odboje, zastrašení českého obyvatelstva a protektorátní vlády terorem a neutralizace mas českých dělníků atraktivními nabídkami. Ještě ten večer po svém příjezdu do Prahy vyhlásil Heydrich výjimečný stav nad politickými centry protektorátu, aby mohl čelit událostem mimořádného charakteru. Toto nařízení pak bylo prezentováno v rozhlase a v tisku či na plakátech.⁸⁴

Poté, co Heydrich na následky spáchaného atentátu v červnu 1942 zemřel, byl na jeho místo jmenován velitel pořádkové policie v Německu SS-Oberstgruppenführer **Kurt Daluge**. Ve funkci setrval do srpna 1943. V té době byl odvolán současně s von Neurathem. Říšským protektorem byl jmenován **Wilhelm Frick**, který funkci vykonával až do konce války. Funkce protektora zůstala formálně čistě reprezentativní. Vydávání právních předpisů a dalších oprávnění přešla na nově zřízeného německého státního ministra v Čechách a na Moravě, kterým byl jmenován dosavadní státní tajemník K. H. Frank. Ten svou funkci vykonával do roku 1945.⁸⁵

⁸³ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 45.

⁸⁴ DESCHNER, G. *Reinhard Heydrich*. Praha, 2002, s. 210-213.

⁸⁵ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 45.

Vznikem protektorátu Čechy a Morava chtěli okupanti dosáhnout tří zásadních cílů. Jednalo se o zamaskování svých vlastních záměrů, uchlácholení a rozložení českého národa a zničení české státní ideje. Přestože většina lidí jejich záměry snadno a rychle prohlédla, stále se našla malá část českého národa, v níž německý postup vzbudil falešné naděje.⁸⁶

České obyvatelstvo bylo šokováno okupací jejich země nacistickým Německem a vytvořením protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939. Tento prvotní šok byl však vzápětí vystřídán odhodláním dát najevo svůj nesouhlas. Zpočátku ojedinělé případy odporu začaly přerůstat v organizovaném vytváření odbojového hnutí. Toto mělo za svůj stěžejní cíl vybudování podzemní armády. V případě vojenské porážky Německa měla za úkol ovládnout území protektorátu, okupační jednotky odzbrojit, obsadit důležité budovy a zajistit veřejný pořádek. V čele tohoto hnutí působila ilegální vojenská organizace Obrana národa. Ta byla organizačně rozdělena na velitelské stupně a rámcové útvary.⁸⁷

Německá okupační moc činila kroky, kterými měla zabránit či předejít vzniku takové situace, neboť protektorát Čechy a Morava plnil v německých přípravách na válku zásadní a nezastupitelnou roli. Měl poskytnout počáteční prostor pro útočící vojska a současně měl sloužit jako tranzitní území mezi Bavorskem, Rakouskem, Slezskem a Slovenským státem, který se stal novým spojencem Německa.

V neposlední řadě byl protektorát Čechy a Morava pro Německo důležitým zdrojem pro hospodářský a zbrojní průmysl. Protektorátní zbrojovky produkovaly řadu kvalitních zbraňových systémů, z nichž některé, jako například obrněná technika, představovaly pro Wehrmacht velmi žádaný artikl.⁸⁸

Emil Hácha vykonával funkci státního prezidenta po celou dobu trvání protektorátu. V důsledku jeho nemoci byl výkonem této funkce pověřen od 26. května 1944 předseda vlády **Richard Bienert**. Nejvyšším orgánem výkonné moci byla

⁸⁶ MARŠÁLEK, P. *Pod ochranou hákového kříže*. Praha, 2012, s. 56.

⁸⁷ VAJSKEBR, J., ŠUSTROVÁ, R. *Německá bezpečnostní opatření v Protektorátu Čechy a Morava na začátku války* [online]. Praha : Občanské sdružení pant, 2012 [cit. 2017-01-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/nemecka-bezpecnostni-opatreni-v-protektoratu-cechy/-a-morava-na-zacatku-valky>>.

⁸⁸ VAJSKEBR, J., ŠUSTROVÁ, R. *Německá bezpečnostní opatření v Protektorátu Čechy a Morava na začátku války* [online]. Praha : Občanské sdružení pant, 2012 [cit. 2017-01-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/nemecka-bezpecnostni-opatreni-v-protektoratu-cechy/-a-morava-na-zacatku-valky>>.

protektorátní vláda. Ta byla od roku 1942 ovlivněna Heydrichovými reorganizacemi. Nadále byl zachován třístupňový model: země – okres – obec.⁸⁹

Ani u struktury bezpečnostních složek po vzniku protektorátu Čechy a Morava nedošlo k nějaké zásadní změně. Nadále zde působilo **četnictvo, státní policie a obecní policie**. V rámci posledně uvedené složky byly provedeny změny již v roce 1942. Zásadní změna pak byla provedena v roce 1944, kdy všechny tyto složky byly sloučeny do jediné, která byla označována jako **protektorátní policie**. Její novou součástí bylo nyní i **hasičstvo z povolání**. Protektorátní policie se začala více přizpůsobovat německé organizační struktuře.⁹⁰

4.1 Státní policie

S příchodem úplné okupace našeho území v březnu 1939 se policie jako bezpečnostní sbor dostala pod německou kuratelou. V čele policejních ředitelství a dalších útvarů setrvali dosavadní funkcionáři. Velitelé zůstali zpočátku víceméně stejní, rovněž tak i organizační struktura. Co se však změnilo, byl název. Státní policie se stala policií vládní.

Stejně jako u četnictva došlo i tady k okamžité přeměně symboliky, kdy byly veškeré dosavadní atributy Československé republiky nahrazeny znaky protektorátu Čechy a Morava. Další zásahy na sebe nenechaly dlouho čekat. V tomto směru byla cesta policie i četnictva společná. Trnem v oku se Němcům stali bývalí příslušníci československých legií, kterých v řadách policie sloužily stovky. Nejprve byli nuceni k „dobrovolnému“ odchodu, v roce 1941 pak byl všem legionářům odchod nařízen.⁹¹

Celý systém policejních úřadů byl v podstatě zachován, nicméně se zde již nevyskytovaly ty úřady, které byly umístěny v Sudetech. V Čechách existovala čtyři **policejní ředitelství** (Praha, České Budějovice, Hradec Králové a Plzeň) a tři **policejní úřady** (Domažlice, Kladno, Náchod). Zároveň později vznikly další dva úřady (Terezín, Vysoké nad Jizerou) a jedna **expozitura** (Police nad Metují). Na Moravě byla tři

⁸⁹ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 54.

⁹⁰ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 56.

⁹¹ GALAŠ, R. *Policie v období 1939-1944* [online]. Praha : Český rozhlas, 1997-2017 [cit. 2017-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/obranici/_zprava/policie-v-obdobi-19391944--1476300>.

policejní ředitelství (Brno, Moravská Ostrava, Olomouc) a jeden policejní úřad (Jihlava), rovněž došlo k navýšení dvou úřadů (Moravská Nová Ves, Jemnice).⁹²

Všechny tyto úřady vykonávaly jak funkce správní policie, tak i policie pořádkové a kriminální. Jako výkonné složky u nich byly organizovány sbory uniformované a neuniformované (civilní) stráže pod vlastními veliteli. V čele policejních úřadů stáli jako přednostové úředníci právní služby s odlišnými tituly.

V Praze se nacházel policejní prezident, u ostatních ředitelství policejní ředitelé a u policejních úřadů policejní správcové. Policejní prezident a policejní ředitelé byli služebně podřízeni zemskému prezidentovi a ministru vnitra. Policejní správcové byli služebně podřízeni okresnímu hejtmanovi, zemskému prezidentovi a ministru vnitra. Policejního prezidenta jmenoval státní prezident, přednosty ostatních vládních policejních úřadů ustanovoval ministr vnitra. Dočasným vedením vládního policejního úřadu mohl úředníka pověřit i zemský prezident. Do čela policejních úřadů byli ustanoveni přednostně úředníci právní služby. V Praze se jednalo o policejního prezidenta, u ostatních ředitelství policejní ředitelé a u policejních úřadů policejní správcové, kteří měli hodnost policejních radů či komisařů.⁹³

4.1.1 Uniformovaná policie

Model organizace uniformované policie z roku 1936 byl shodný v prvních letech existence protektorátu Čechy a Morava. Uniformovaný policejní strážní sbor byl ozbrojenou a vojensky organizovanou složkou. Byl určen vykonávat policejní službu u politických a vládních policejních úřadů. Sbor byl přímo podřízen MV, které svými interními předpisy upravovalo podrobnější organizaci, výkon velitelské moci, zásady pro školení, výcvik, výstroj, výzbroj a opatření služebními pomůckami. Vydávalo služební řád, stanovilo podmínky pro přijetí do služby, všeobecné a zvláštní služební povinnosti (včetně postihů za jejich porušení) a práva apod. Zbraně byli oprávněni používat ve stejných případech jako četnictvo, jednali tak v podstatě ve smyslu zák. č. 28/1928 Sb. z. a n.

V Čechách se nacházela velitelství uniformované vládní policie celkem v šesti městech – v Praze, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Kladně, Náchodu a Plzni.

⁹² MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 57.

⁹³ *Policie od roku 1939 po současnost* [online]. 2017 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://antiskola.eu/cz/referaty/18522-police-od-roku-1939-po-soucasnost/download/print?id=23381>>.

Pokud byl sbor uniformované policejní stráže většího rozsahu, disponoval rovněž speciálním oddělením, jako např. oddělení dopravní stráže, oddělení motorizované, jezdecké a oddělení při policejní věznici.⁹⁴

4.1.2 Neuniformovaná policie

Struktura a organizace odpovídala vzoru z roku 1936. Pro neuniformovaný policejní strážní sbor platily všechny zásady jako pro uniformovaný protějšek, avšak s určitými odchylkami. V čele nestál velitel, ale představený, sbor mohl být ozbrojen podle potřeby atd. Každému policejnímu úřadu byl přidělen sbor neuniformované policejní stráže. Část detektivů konala kriminální službu, druhá část zpravodajskou službu nebo i hospodářskou a cenovou kontrolu apod.⁹⁵

Velitelství vládní kriminální policie se nacházela v Praze a v Brně. Pod pražské velitelství spadalo 10 kriminálních oddělení (České Budějovice, Hradec Králové, Jičín, Kladno, Klatovy, Kolín, Mladá Boleslav, Pardubice, Plzeň a Tábor), pod brněnské pak tři kriminální oddělení (Moravská Ostrava, Olomouc a Zlín). Rovněž zde působila Všeobecná kriminální ústředna a Ústřední četnické pátrací oddělení. Kriminální ředitelství představovalo nejvyšší organizační instanci. Do jeho vedení byl jmenován přednosta (Leiter), který měl svého stálého zástupcem (Leitervertreter). Ředitelství se rozdělovalo na čtyři kriminální inspekce, tyto pak na kriminální komisariáty.

V čele inspekcí a komisariátů stáli vedoucí. Kriminální ředitelství vedla mj. ústřední kartotéku, kartotéku trestných činů, album zločinců, sbírku otisků deseti prstů. Dále prováděla dohled nad podřízenými služebnami. Zvláštní postavení mělo kriminální ředitelství v Praze.⁹⁶

Zahrnovalo následující obory:

- provádění preventivních policejních opatření proti zločinnosti
- potírání cikánského zlořádu
- potírání pornografie
- potírání obchodu s děvčaty
- stíhání padělatelů peněz a platidel a sledování padělků

⁹⁴ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 58-59.

⁹⁵ *Policie od roku 1939 po současnost* [online]. 2017 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://antiskola.eu/cz/referaty/18522-policie-od-roku-1939-po-soucasnost/download/print?id=23381>>.

⁹⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 60-63.

- provádění kriminální policejní hlásné služby
- vedení desetiprsté sbírky

Kriminální ředitelství vedla ústřední kartotéku, kartotéku trestných činů, zločinců, přezdívek, zvláštních znamení, odcizených předmětů, album zločinců, pátrací kartotéku, kriminálně policejní osobní spisy a sbírku otisku deseti prstů. Kriminální oddělení vedla stejné typy kartoték jako ředitelství, kromě kartoték přezdívek, zvláštních znamení a sbírek otisků deseti prstů.⁹⁷

Z hlediska disciplinární pravomoci týkající se členů policejních strážních sborů zde existoval v první řadě rozsáhlý systém udělování odměn a ukládání trestů a jiné disciplinární postupy.⁹⁸

a) Pochvaly

Za zvláštní služební výkony se dostávalo uznání.

U uniformovaného policejního strážního sboru veřejnou pochvalou v denním rozkaze, u neuniformovaného policejního strážního sboru ústní pochvalou a dále u sborů obojího druhu:

- písemnou pochvalou v dekretu
- peněžitou odměnou
- mimořádným jmenováním

b) Tresty

Tresty se dělily na tresty pořádkové a disciplinární. Pořádkovými tresty udělovanými pomocným policejním strážníkům byly:

- ústní výstraha
- písemná důtka
- peněžité pokuta, která nesměla v jednotlivém případě převyšovat třicátý díl měsíční částky služného a v témže měsíci nesměla být uložena častěji nežli třikrát. Gážistům mimo služební třídy byly udělovány peněžité pokuty do výše

⁹⁷ *Policie od roku 1939 po současnost* [online]. 2017 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://antiskola.eu/cz/referaty/18522-policie-od-roku-1939-po-soucasnost/download/print?id=23381>>.

⁹⁸ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 73.

20 procent měsíčního služného a pořádková důtka s pohružkou disciplinárního řízení

Disciplinární tresty:

- kárná písemná důtka prostá nebo zostřená pod pohružkou přísnějších disciplinárních trestů
- vyloučení zvýšení služného
- zmenšení služného
- snížení hodnostního stupně
- přeložení na odpočinek s menším výslužným až o 50 procent
- propuštění

Disciplinární tresty ukládal přednosta osobního úřadu, který musel vyslechnout disciplinární komisi. Do jeho kompetence spadalo též jmenování členů, náhradníků a zapisovatelů komise. Pokud se potrestaný během doby tří let od nabytí právní moci trestu choval bezvadně a trest byl úplně odpykán, bylo možné na jeho žádost trest vymazat.⁹⁹

4.2 Obecní policie

Obecní policie (**Gemeindevollzugspolizei**) nebyla za I. a II. republiky a během okupace jakýmkoliv způsobem organizována. Podléhala přímo starostovi a byla dislokována jen v některých městech. Její kompetence, počty, vybavení, vystrojení a výcvik záležely především na obecní kase, místních poměrech a předácích obce. Mezi jednotlivými sbory byly někdy značné rozdíly. Zatímco např. obecní policie Zlín či Brno disponovaly uniformovanými, dobře vycvičenými a vyzbrojenými sbory, existovaly také obecní policie čítající pouze jednoho příslušníka. I z těchto důvodů měla být napříště obecní policie plně integrována do vznikajícího systému bezpečnostních sborů.¹⁰⁰

⁹⁹ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 73-74.

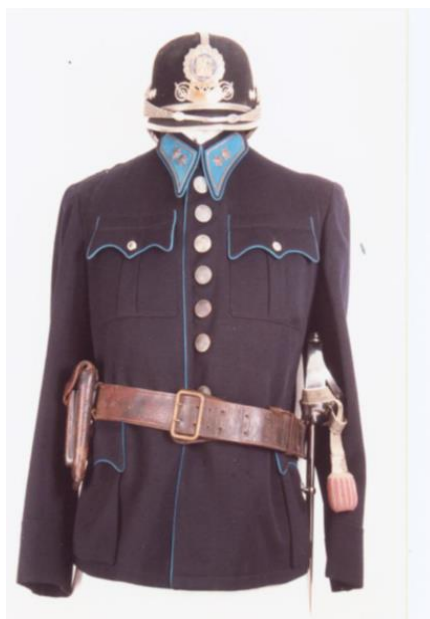
¹⁰⁰ GALAŠ, R. *Policie v období 1939-1944* [online]. Praha: Český rozhlas, 1997-2017 [cit. 2017-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/obranici/_zprava/policie-v-obdobi-19391944--1476300>.

Obecní policie na počátku vzniku protektorátu pracovala obdobným způsobem jako v předchozím období (tj. ve smyslu vládního nařízení č. 51/1936 Sb. z. a n.). Pro ilustraci vláda disponovala oprávněním určovat podmínky pro ustanovení členem obecní stráže, platné ustanovení bylo možné jen se souhlasem politického úřadu bezprostředně nadřízeného obci. Obecní uniformovaná výkonná policie se nacházela v Čechách ve 27 městech a dělila se na uniformovanou a neuniformovanou výkonnou policii. Obě tyto složky musely mít obce s více než 10 000 obyvateli, obce s více než 5 000 zřizovaly pouze uniformovanou výkonnou policie. Toto neplatilo pro obce, pro které byl zřízen vládní policejní úřad.

Obecní výkonná policie mohla být zřízena i v menších městech v případě shledání vážných důvodů. Obecní výkonná policie tak tvořila třetí část protektorátní policie. Docházelo zde však k jistým průtahům týkající se jednotné organizace. Co se týká stejnokroje, tento byl stejný jako u vládní policie, pouze výložky byly modré. Užívaly se i vojenské názvy hodností, ovšem to neplatilo ve všech místech.

Nelze tvrdit, že by byl výkon služby jednotný. Menší sbory obecní policie podporovaly pouze četnictvo, na druhou stranu v určitých městech docházelo k organizování úřadů, které mohly být srovnávány svým výkonem služby s úřady vládní policie.¹⁰¹

Obrázek č. 11 - Stejnokroj obecní policie s modrými doplňky zavedený v roce 1940¹⁰²

¹⁰¹ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 73-74.

¹⁰² GALAŠ, R. Vývoj hodnostní, stejnokroje, označení a některých symbolů Policie a četnictva v letech 1939-1945. *Almanach příspěvků II. konference policejních historiků*. Praha, 2007. s. 86.

4.3 Četnictvo

Protektorátní četnictvo zůstalo v činnosti na redukováných územích v podstatě ve stejné struktuře, jakou mělo v českomoravských prostorech II. republiky. I nadále stál v jeho čele generální velitel četnictva, který byl ale v rámci reformy zaměřených na připodobnění německé struktuře jmenován i **generálním velitelem uniformované policejní stráže**. Nad ní vykonával dozor týkající se kázně, výcviku a školení, tedy stejně, jako dosud u četnictva.¹⁰³

V roce 1939 převzaly německé orgány bývalé bezpečnostní složky Československa, které zajišťovaly veřejný pořádek a bezpečnost na území nově vzniklého protektorátu Čechy a Morava. Německé politické orgány vnímaly zejména četnictvo jako sbor s výbornou organizací a úrovní výcviku. Na druhou stranu docházelo k propouštění četníků, kteří měli za sebou legionářskou minulost vzhledem k jejich potencionálnímu nebezpečí vůči nově nastolenému okupačnímu pořádku.¹⁰⁴

Četnictvo protektorátu Čechy a Morava působilo v podstatě ve stejném složení a struktuře, jako to bylo za II. republiky, územní působnost byla však omezena vlivem geografických změn. V čele četnického aparátu působil **generální velitel četnictva**. Ten byl díky reformám a snaze přizpůsobit se struktuře německého bezpečnostního aparátu jmenován i **generálním velitelem uniformované policejní stráže**. Nad ní vykonával dozor, pokud se týkalo kázně, výcviku a školení, což bylo stejné jako dosud u četnictva. Protektorátní území zabíralo neúplný prostor dvou bývalých čs. **zemských četnických velitelství**, která rovněž zůstala zachována.

Velitelství sídlila i nadále v Praze a Brně. Zemská velitelství se dělila stejně tak jako v předchozí době na **četnická oddělení** (se správním důstojníkem ve funkci velitele), **okresní četnická velitelství** (s výkonným důstojníkem jako velitelem) a ve finále základní složka – **četnické stanice**. Na stanici sloužili nejméně dva muži, zpravidla čtyři, ale i více, velitelem byl většinou vrchní strážmistr. Ze speciálních zařízení, která byla zachována do roku 1942, lze jmenovat mj. Ústřední četnické pátrací oddělení v Praze a dále četnické pátrací stanice, četnické pohotovostní oddíly a četnické silniční kontrolní stanice.

¹⁰³ POLICIE ČR. *Stráž obrany státu- Policie* [online] 2008-2011 Praha [cit.2017-02-22] Dostupné z WWW: <<http://www.1-prapor-sos.wz.cz/sos/pol.html>>.

¹⁰⁴ SPURNÝ, M. *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc, 2013, s. 61.

Původně existovaly i četnické pohraniční kontrolní stanice (v Čechách), které byly později zrušeny, tak jako již na počátku existence protektorátu Čechy a Morava okresní četnické stanice a četnické letecké hlídky. V roce 1942 byly vytvořeny motorizované četnické roty. Systém hodností zůstal zachován, až v roce 1944 byly provedeny určité úpravy a zavedeny nové hodností stupně pro strážmistry. Důstojníci se rozdělovali na správní (nejvyšší hodnost generál) a výkonné (nejvyšší hodnost major). Dále zde působili důstojníci zdravotnictva, justiční služby, intendantstva a účetní.

Ve výstroji nedošlo k žádným zásadním změnám, můžeme uvést např. odstranění symbolů bývalé republiky z uniforem během roku 1939 čs. střední znak na čepicích, přilbách, vycházkových opascích a koších šavlí byl nahrazen větším znakem protektorátu Čechy a Morava, iniciály ČS na knoflících byly nahrazeny zkříženými karabinami. Jinak vše zůstávalo obdobné. Základní barva uniformy byla šedozeleň, výložky červené nebo v barvě příslušné služby. Zachováno bylo taktéž hodnostní označení. Další změny v četnické uniformě byly provedeny v roce 1944. Právo nosit četnický stejnokroj měli jen příslušníci četnictva v činné službě.¹⁰⁵

4.4 Vládní vojsko

Jedním z důvodů vytvoření protektorátního vojska byla určitá snaha omezit sociální dopady alespoň na menší část gážistů rozpuštěné československé armády, zároveň měl tento krok legitimizovat okupaci v očích západních politiků. Hitler takto demonstroval „toleranci nacionálního socialismu k ochraňovaným zemím“ a ponechával navenek protektorátu zdání autonomního státního celku s významným atributem – vlastními ozbrojenými silami. Krátce po okupaci na schůzce s Konstantinem von Neurathem a K. H. Frankem formuloval požadavek na vytvoření malé prezidentské gardy pro potřeby Emila Háchy, která by byla vybavena jen lehkými zbraněmi a neměla by přesáhnout 8 000 mužů.

Jednotka dostala označení vládní vojsko a oficiálně k 1. červenci 1939 bylo do jejího stavu převedeno z likvidované československé armády 280 důstojníků, 2 935 rotmistrů a 2 515 dělesloužících poddůstojníků. Z důstojníků bylo 5 generálů, 22 plukovníků, 31 podplukovníků, 49 majorů, 80 štábních kapitánů, 24 kapitánů, 35 nadporučíků a 34 poručíků. Mimo tyto „bojové“ síly mělo vládní vojsko rovněž

¹⁰⁵ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 91-92.

administrativu a služby, do nichž přecházeli prioritně rovněž armádní gážisté, vedle nich ale také civilní úředníci.¹⁰⁶

Vládní vojsko, které vzniklo již v roce 1939, tvořilo samostatnou část a nebylo podřízeno MV a ani s ním nemělo nic společného. Reformy, které byly zaváděny za působení zastupujícího říšského protektora Heydricha, se vládního vojska nedotýkaly. Jeho vrchním velitelem byl státní prezident. Správní záležitosti náležely do pravomoci ministerského předsedy, protože protektorát neměl žádné ministerstvo vojenství. Vlastní velení přináleželo generálnímu inspektorovi vládního vojska (funkci zastával po celou dobu gen. Eminger).

Vládní vojsko protektorátu Čechy a Morava (**Regierungsgruppe des Protektorats Böhmen und Mähren**) tvořilo dvanáct smíšených praporů o čtyřech rotách (pěší, cyklistické, dragounské a technické) a praporečnické hudby. Jako teritoriální velitelství působily inspektoráty (I. Praha, II. Hradec Králové, III. Brno), nejvyšší velení měl generální inspektorát v Praze.

Vládní vojsko bylo v letech 1940-1943 doplňováno nábořem mužstva, působilo zde 5 000 až 7 000 mužů. Tito mj. střežili své vlastní vojenské objekty a také železniční tratě, které byly důležité ze strategického hlediska. Také byli využíváni při různých živelných katastrofách. Za zmínku stojí uvést skutečnost, že 1. prapor vládního vojska plnil funkci Hradní stráže. Na sklonku války bylo téměř celé vládní vojsko přesunuto do frontových oblastí severní Itálie. Týkalo se to celkem jedenácti praporů, které byly označovány jako **zasazené vládní vojsko**. V Itálii byla hlavní náplň jejich činnosti strážní služba důležitých objektů a významných lokalit. Jelikož docházelo ke značnému množství dezerte a mužstvo bylo obecně velmi nespolehlivé, již koncem roku 1944 došlo k odzbrojení vládního vojska a jeho použití jako pracovní jednotky. V květnu 1945 se dostalo do amerického zajetí.¹⁰⁷

¹⁰⁶ PEJČOCH, I. *Za Háchu i za Beneše-ztráty příslušníků vládního vojska 1939-1945*. Praha, 2013, s. 15-25.

¹⁰⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha, 2001, s. 94.

5 PROTEKTORÁTNÍ BEZPEČNOSTNÍ APARÁT PO ROCE 1942

Podstata změn v organizaci bezpečnostních sborů spočívala ve vytvoření nového policejního sboru na základě německého vzoru, který by podléhal německému velení přímo a byl by schopen plnit své úkoly na poli bezpečnosti a policejní práce v zájmu Třetí říše. V konečné fázi se počítalo se začleněním policejního sboru přímo do německé policie.¹⁰⁸

Německý okupační aparát se již delší dobu zabíral správní reformou, která přímo souvisela se zásadní reorganizací bezpečnostních sborů. Její provedení měl na starost samotný zastupující říšský protektor Heydrich a přistoupil k ní v okamžiku, kdy se stala nezbytná vzhledem k válečným cílům Třetí říše. Mezi zásadní cíle patřilo pronikání německých úředníků do bezpečnostního aparátu protektorátu Čechy a Morava, který tím mohl být těsněji spjat s Německem a plně sloužit jeho zájmům.¹⁰⁹

Výnos zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha platný od 1. července 1942 stanovil vznik úřadů generálních velitelů uniformované a neuniformované protektorátní policie. Do funkce **generálního velitele uniformované protektorátní policie**, která se skládala z policie, obecní policie, četnictva a požární ochranné policie, byl jmenován velitel pořádkové policie u říšského protektora v Čechách a na Moravě SS-Gruppenführer generálporučík pořádkové policie **Paul Riege**. **Generálním velitelem neuniformované protektorátní policie**, která se rozdělovala na kriminální a obecní policii, se stal velitel bezpečnostní policie a SD (Sicherheitsdienst) SS-Standartenführer plukovník policie **Horst Böhme**.¹¹⁰

Tímto způsobem, který rozdělil nově vzniklou protektorátní policie, došlo k přiblížení se německému modelu, kdy uniformovaná protektorátní policie odpovídala německé pořádkové policii a neuniformovaná protektorátní policie německé bezpečnostní policii. Samotné úřady generálních velitelů podléhaly přímo vyššímu vůdci SS a policie v protektorátu Čechy a Morava K. H. Frankovi, nikoliv ministru vnitra. V záležitostech školení, organizace, výcviku a nasazení rozhodovali přímo

¹⁰⁸ NA, fond ÚŘP-ST, inv. č. 93, sig. 109-1/99, kart. 5, Reorganizace protektorátní uniformované a neuniformované policie.

¹⁰⁹ MARŠÁLEK, P. *Protektorát Čechy a Morava*. Praha, 2002, s. 65-72.

¹¹⁰ ŠIŠLER, S. Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945. In: *Sborník archivních prací*. Praha : Archivní správa Ministerstva vnitra, 1963. Roč. 13, č. 2, s. 86.

generální velitelé, ministerstvo vnitra bylo o závažných rozhodnutí pouze informováno.¹¹¹

Aby se mohla protektorátní policie řádně začlenit do německé policie, bylo nutné zajistit jazykovou znalost a vybavenost jejich příslušníků. Veškerá dokumentace a agenda probíhala v německém jazyce. Týkalo se to běžné korespondence i tzv. staničních knih.¹¹²

Jazyková vybavenost a znalost němčiny byla ještě v létě roku 1943 zejména u uniformovaných bezpečnostních složek hodnocena německými nadřízenými orgány jako nepostačující. Výuka jazyka závisela na místních poměrech a také na služebním zařazení jednotlivých policistů a četníků. V podstatě se měla němčina vyučovat v rozmezí dvou až čtyř hodin týdně. Ve většině služeben působili rodilí mluvčí a byl kladen důraz na důstojníky, kteří měli jít svým přístupem příkladem ostatním kolegům. Rovněž byl kladen důraz na samostudium. Reálně však čtvrtina důstojníků u zkoušek propadla a neočekávalo se v brzké době nějaké razantní zlepšení. Německé orgány na základě těchto výsledků přistoupily k určitým krokům směřující proti těm členům bezpečnostních sborů, kteří otevřeně projevovali nechuť k výuce německého jazyka. Ty spočívaly například v zákazu vycházek, povinnosti sloužit o nedělích a v krajních případech i ve snížení platu.¹¹³

5.1 Uniformovaná protektorátní policie

Do nově vzniklého úřadu generálního velitele uniformované protektorátní policie byl jmenován SS-Gruppenführer a generálporučík pořádkové policie **Paul Riege**. Rovněž tak byli na konci července jmenováni do svých funkcí inspektoři uniformované policie. V Čechách se jednalo o plukovníka ochranné policie **Paula Baehrena** a na Moravě o SS-Standartenführera a plukovníka četnictva **Georga Attenbergera**. V září začalo docházet k samotné reorganizaci. Dosavadní policejní rajony byly zrušeny a nahrazeny jednotlivými úseky a revíry podle vzoru z Třetí říše. Také došlo k vyslání důstojníků vládní policie na stáž k ochranné policii do Německa za účelem seznámení se s činností úseků a revírů.

¹¹¹ NA, fond ÚŘP-ST, inv. č. 2157, sig. 109-8/40, kart. 131, Spolupráce generálního velitele uniformované protektorátní policie s protektorátním ministerstvem vnitra.

¹¹² FARA, F. *Četnické vzpomínky*. Praha, 2002, s. 80.

¹¹³ NA, fond NSM inv. č. 951, sig. 110-8/24, kart. 74, požadavky na zlepšení znalosti německého jazyka a na dodání nových uniforem.

Dne 29. června 1942 vydal Generální velitel policie v protektorátu (Generalleutnant der Polizei) generál Riege rozkaz pro pořádkovou policii č. 1100. Pan generálplukovník policie Delague, který nastoupil do funkce zastupujícího říšského protektora po atentátu na Heydricha, rozkázal zřízení dvou praporů uniformované protektorátní policie, které posílí i hasičské regimenty a policejní rezervy. Tak vznikly prapory v Mladé Boleslavi (Protektoratspolizeibataillon Böhmen) a v Olomouci (Protektoratspolizeibatillon Mähren). Oba byly později nasazeny na likvidaci následků náletů v Hamburku, Brémách a Kielu. Z německého pohledu se však neosvědčily a v roce 1944 byly po návratu do protektorátu Čechy a Morava zrušeny.¹¹⁴

Reorganizace pokračovala dál. U četnictva byly zrušeny četnické pohotovostní oddíly a oddělení četnických silničních kontrol a došlo k jejich nahrazení četnickými motorizovanými setninami (Gendarmerie Kompanie mot.). Nově se zřizovaly školy a výcviková střediska. Jelikož příslušníci bývalých čs. legií byli nuceni opustit bezpečnostní složky, stavy policistů a četníků byly nízké a byl zahájen nový nábor.¹¹⁵

¹¹⁴ NA, fond ÚŘP-ST, inv. č. 2152, sig. 109-8/35, kart 131, Reorganizace uniformované a neuniformované protektorátní policie.

¹¹⁵ GALAŠ, R. *Policie v období 1939-1944* [online]. Praha : Český rozhlas, 1997-2017 [cit. 2017-02-19]. Dostupný z WWW: <http://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/obranc/_zprava/policie-v-obdobi-19391944--1476300>.

Obrázek č. 12 - Četníci ve stejnokroji protektorátního praporu Mladá Boleslav 1942¹¹⁶

Na začátku roku 1943 vznikly dle německého vzoru u protektorátní policie přepadové oddíly (**Überfallkommandos**). Jejich poslání spočívalo zejména v podpoře ostatních policejních orgánů a asistenci při mimořádných bezpečnostních situacích nebo při rozsáhlých dopravních nehodách. Jeden oddíl tvořil velitel, řidič a tři policisté. V Praze a v Brně působily dva oddíly, na ostatních velitelstvích vždy jen jeden. Na základě požadavku o zvýšení bezpečnosti došlo na jaře roku 1943 ke zřízení přepadových oddílů i u četnictva v rámci motorizovaných rot s podobným složením jako u vládní policie.¹¹⁷

V rámci reorganizace nastala zásadní změna pro kriminální službu četnictva. Ta spočívala ve zrušení pátracích stanic ke dni 30. září 1942 a k převedení poloviny jejich personálu k neuniformované policii. Tato změna se dotkla zejména řidičů, psovodů a kriminalistů. Zároveň došlo k převedení většiny pátracích pomůcek, všech

¹¹⁶ Fotografie dostupná z WWW: <<http://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/obranci/zprava/uniformovana-protektoratni-policie-1476264>>.

¹¹⁷ NA, fond GVUP, inv. č. 142, kart. 13, Četnické jednotky (roty-moto, přepadové).

motorových vozidel a služebních psů. Četníci, kteří zůstali u uniformované policie, byli přiděleni k jednotlivým četnickým oddělením.¹¹⁸

V roce 1942 se v Praze, Brně, Plzni a Českých Budějovicích nacházely požární pluky a již působící sbory profesionálních hasičů, které byly podřízeny veliteli pořádkové policie. Tvořily základ pro novou požární ochrannou policii, která postupně vznikala. Se stupňující se válkou bylo nutné vytvořit nové hasičské jednotky převážně ve větších městech. Doplnění těchto útvarů zajišťovali příslušníci motorizovaných oddílů. Na sklonku války se útvary požární ochranné policie nacházely téměř ve všech větších městech.¹¹⁹

V listopadu roku 1942 došlo ke sjednocení hodnostních označení, která se lišila u policie a četnictva. Generální velitel **Riege** chtěl rovněž sjednotit uniformy, které by byly podobné německým uniformám a měly stejné hodnostní označení. **Riege** tím sledoval mimo jiné i psychologický aspekt začlenění do německé správy. K plošnému zavedení nových uniforem však nedošlo vzhledem k nedostatku materiálu a odporu ze strany SD (Sicherheitsdienst), který argumentoval negativním vnímáním německé veřejnosti a zachováním určité autonomie. Tím pádem bylo přestrojení uniformované policie odloženo na neurčito.¹²⁰

5.2 Neuniformovaná policie

Do úřadu generálního velitele neuniformované policie byl jmenován SS-Standartenführer **Horst Böhme**, který byl však na podzim roku 1942 nahrazen SS-Standartenführerem **dr. Erwinem Weinmannem**, inspektorem v Čechách byl jmenován SS-Obersturmbahnführer a vrchní vládní a kriminální rada **Friedrich Sowa**, na Moravě pak SS-Sturmbahnführer kriminální ředitel **Konrad Nussbaum**.

Od inspektorů níže se neuniformovaná policie členila na vládní kriminální policii a obecní kriminální policii. Nejvyšším orgánem vládní kriminální policie byla kriminální ředitelství v Praze a Brně. Jim přímo podléhala kriminální oddělení u vládních policejních úřadů. Ředitelství se vnitřně členila na čtyři kriminální inspekce značené K I. až K IV. Inspekce první vedla poznávací službu, kriminální zpravodajství a kriminálně policejní biologické šetření. Druhá inspekce se zaměřila na boj proti

¹¹⁸ NA, fond GVUP, inv. č. 162, kart. 15, Protektorátní kriminální policie-nový řád.

¹¹⁹ NA, fond NSM, inv. č. 952, sig. 110-8/25, kart. 74, Vytvoření Požárního pluku pro Čechy a Moravu.

¹²⁰ NA, fond ÚŘP-ST, inv. č. 2157, sig. 109-8/40, kart. 131, Zavedení nové uniformy.

zločinu a zločincům obecně nebezpečným, řemeslným a ze zvyku. Třetí inspekce měla na starost zločin, který nebyl obecně tolik nebezpečný, řemeslný či ze zvyku. Jednalo se o místní služebny, které měly své obvody v jednotlivých městských čtvrtích. Bývalé oddělení „B“ bylo přeměněno na čtvrtou inspekci. Ta disponovala u kriminálního ředitelství v Praze šesti komisariáty a u ředitelství v Brně třemi.

Obecní kriminální policie se vnitřně dělila na služebny, které byly nazývány jednoduché a služebny s rozšířenými úkoly. Ty byly postaveny na úroveň kriminálních oddělení a přejímaly ve svém obvodu vyšetřování důležitých případů. Tato spolupráce byla vyžadována od ostatních obecních kriminálních policií, četnických stanic nebo od obecních výkonných policií. Plnily tak funkci zrušených pátracích stanic četnictva, jejichž bývalý personál byl převeden k neuniformované policii a poté byl přidělen nově vznikajícím služebnám s rozšířenými úkoly. Obecní policie pak byla ve věcech výkonu služby podřízena jednotlivým kriminálním ředitelstvím.¹²¹

V roce 1944 došlo k další organizační změně. Okresní policejní komisařství v Praze byla zrušena a jejich úkoly byly přeneseny na úřad Policejního prezidenta, od listopadu roku 1944 byl úřad nazýván **Policejní prezidium**. V rámci neuniformované protektorátní policie vystupovalo Kriminální ředitelství s působností pro Čechy jako samostatný úřad. Policejní prezident byl služebně podřízen ministru vnitra a zemskému prezidentovi. Policejní prezidium podléhalo v první řadě generálnímu veliteli uniformované protektorátní policie, v druhé řadě zemskému úřadu. Reforma policejních úřadů, v jejichž čele stáli nasazení němečtí příslušníci bezpečnostních sborů, umožnila řídit okupačním jednotkám bezpečnostní správu v protektorátu Čechy a Morava.¹²²

¹²¹ NA, fond ÚŘP-ST, inv. č. 2152, sig. 109-8/34, kart. 131, reorganizace protektorátní kriminální policie.

¹²² VRBATA, J. *Průvodce po archívních fondech a sbírkách II*. Praha, 1988, s. 96.

6 PODÍL PROTEKTORÁTNÍHO BEZPEČNOSTNÍHO SBORU NA PERZEKUCI CIKÁNSKÉHO A ŽIDOVSKÉHO OBYVATELSTVA

6.1 Cikáni

Ke dni 1. dubna 1940 bylo na území protektorátu evidováno 6 540 Cikánů, dále se někteří nacházeli ve výkonu trestu či se skrývali v lesích. Celkové číslo se pohybovalo okolo 7 000 Cikánů.¹²³

Až do konce roku 1942 spadala evidence potulných Cikánů do kompetence četnictva. Pod tímto pojmem označoval zákon o „potulných Cikánech“ z roku 1927 Cikány, kteří se toulali z místa na místo, žili převážně kočovným způsobem života a štítili se práce. Tyto osoby byly evidovány v jednotlivých četnických stanicích v rámci svého obvodu a působnosti a centrálně byly evidovány v Ústředním četnickém pátracím oddělení.¹²⁴

Na potulné Cikány se nehledělo jako na nějaké etnikum, nýbrž jako na určitou skupinu lidí, kteří žijí jiným specifickým způsobem života a kočují z místa na místo bez stálého zdroje příjmů. Pozdější zákony týkající se cikánského obyvatelstva byly silně ovlivněny rasovými teoriemi vzniklými v Německu a vedly v podstatě k totálnímu vyhlazení Cikánů v Protektorátu Čechy a Morava.¹²⁵

Když obsadila německá branná moc v březnu 1939 české vnitrozemí a došlo k vyhlášení Slovenského státu, uprchlo do zahraničí z původního počtu přibližně 12 000 až 15 000 Cikánů téměř polovina. Na sklonku roku 1939 uveřejnilo pražské ministerstvo vnitra výzvu k trvalému usazení kočovných Cikánů, která platila až do konce ledna 1940.

V případě neuposlechnutí této výzvy se Cikáni vystavovali riziku internace v pracovních kárných táborech, které však v té době ještě nebyly postaveny. Jednotlivé obce měly být co nejvíce nápomocny při integraci Cikánů z hlediska ubytování i hledání práce, avšak v některých případech docházelo k bránění usazování Cikánů v katastru

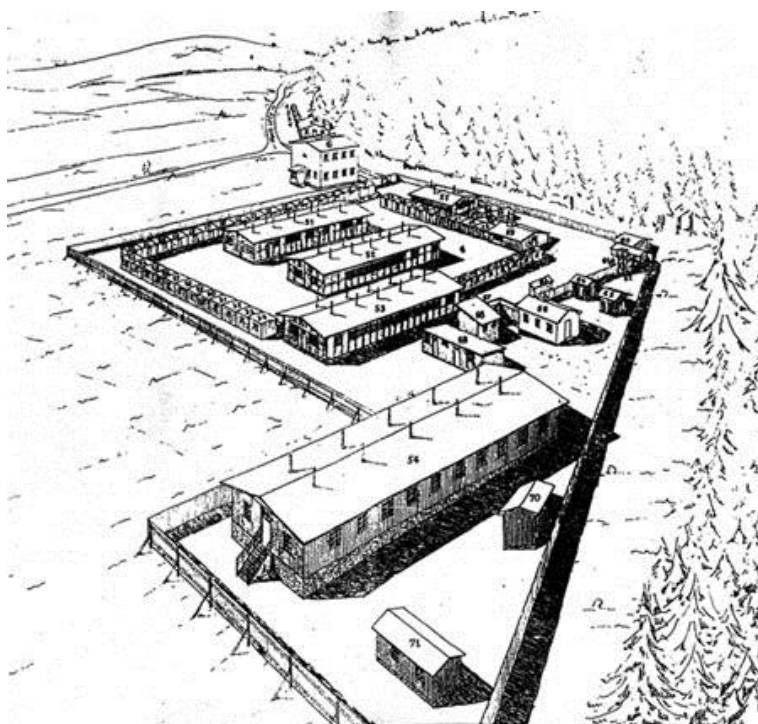
¹²³ MAREŠ, J. Nejnovější poznatky o cikánech. *Časopis policie a četnictva Protektorátu Čechy a Morava*. 1941, roč. 11, s. 103.

¹²⁴ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha, 1999, s. 59,62.

¹²⁵ ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 13.

obcí tím, že byla zpochybňována jejich domovská práva v daném místě. Četníci měli povinnost tyto námitky ihned hlásit příslušnému okresnímu úřadu a rovněž tak předávat ústřednímu pátracímu oddělení detailní informace týkající se usazených osob v obcích.¹²⁶

Obrázek č. 13 - Nákres cikánského tábora v Letech u Písku¹²⁷

V roce 1939 vybralo Ministerstvo vnitra jako vhodnou lokalitu pro výstavbu kárného pracovního tábora pro cikánské obyvatelstvo malou vesnici Lety v jižních Čechách. Dne 15. července 1940 nařídil protektorátní ministr vnitra **Josef Ježek** na základě vlastní iniciativy zřízení kárného pracovního tábora v Letech, které dodatečně schválil říšský protektor pro Čechy a Moravu **Konstantin von Neurath**. Oficiálně byl pověřen správou tábora četník **Josef Janovský**, kterému bylo v té době 52 let a znal se s Ježkem z období jeho působení jako generála českého četnictva.

První skupina vězňů dorazila do tábora v červenci roku 1940 a podílela se na výstavbě kárného tábora včetně plotů s ostnatým drátem a strážních věží. Ministerstvo vnitra převzalo oficiálně tento tábor společně s obdobným zařízením v Hodoníně u Kunštátu v srpnu 1940 a vydalo definici týkající se budoucích vězňů v kárném táboře

¹²⁶ PAPE, Markus, *A nikdo vám nebude věřit*. Praha, 1997, s. 33-34.

¹²⁷ Fotografie dostupná z WWW: <<http://www.holocaust.cz/dějiny/koncentracni-tabory-a-ghetta/cikansky-tabor-v-letech/>>.

Lety. Jsou to práce schopní potulní Cikáni a jiní tuláci stejným způsobem žijící, řemeslní žebráci a osoby žijící ze žebroty jiných (dětí apod.), řemeslní hazardní hráči, notoričtí zahaleči, povaleči a osoby, které žijí z nečestných výdělků (prostituce apod.) vlastních nebo jiných osob.¹²⁸

Táborový personál tvořili čeští četníci společně s úředníky, kteří měli na starost táborovou správu. První letenští vězni se podíleli na stavbě dálnice Plzeň-Ostrava a rovněž pracovali v blízkém kamenolomu. Vězni v rámci svých pracovních komand přespávali mimo tábor pod dozorem četníků. Vězňové se však brzy začali nacházet ve špatném a nevyhovujícím zdravotním stavu, který byl způsoben mimo jiné nevyhovujícími ubytovacími podmínkami a vražedným množstvím práce, kterou na bedra vězňů nakládal velitel tábora **Janovský**.¹²⁹

Katastrofální ubytovací, stravovací a hygienické podmínky vedly k časté až chronické nemocnosti vězňů. V táboře se během internace narodilo 30 dětí, ani jedno však nepřežilo. V letech 1942 až 1943 vypukla v táboře tyfová epidemie, na jejíž následky zahynulo velké množství vězňů. Celkem prošlo táborem v letech **1 309** osob, z nichž **326** internaci nepřežilo. Další čtvrtina vězňů byla propuštěna nebo utekla. Ostatní vězňové byli umístěni do transportu směřujícího do koncentračního tábora v Osvětimi. Jednalo se o dva hromadné transporty. První odjel dne 3. prosince 1942 v počtu 16 mužů a 78 žen do koncentračního tábora Osvětim I. Druhý z transportů, který proběhl dne 7. května 1943, znamenal prakticky likvidaci tábora, protože v něm bylo odvezeno 417 vězňů do koncentračního tábora Osvětim II.- Birkenau. První transport se uskutečnil na základě výnosu o preventivním potírání zločinnosti, druhý již byl realizován na základě Himmlerova výnosu z 16. prosince 1942, který nařizoval transport všech Cikánů do koncentračního tábora v Osvětimi. Zbývajících 198 vězňů bylo přemístěno do cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu nebo do sběrných táborů v Praze a v Pardubicích. Jen malá část byla propuštěna na svobodu.¹³⁰

Jeden z mnoha příběhů, který se odehrál v souvislosti s transportem Cikánů, byl zaznamenán u četníků ve Zbirohu. Vrchní strážmistr Kříž obdržel rozkaz od velitele četnického oddělení v Plzni, aby jako velitel transportu převážejícího Cikány z Plzeňska a Klatovska doprovázel vlak s šesti vagony do Prahy, odkud měli dále pokračovat do

¹²⁸ PAPE, Markus, *A nikdo vám nebude věřit*. Praha, 1997, s. 33-34.

¹²⁹ PAPE, Markus, *A nikdo vám nebude věřit*. Praha, 1997, s. 35.

¹³⁰ LHOTKA, P. *Cikánský tábor v Letech* [online]. 2015 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.holocaust.cz/dejiny/koncentracni-tabory-a-ghetta/cikansky-tabor-v-letech/>>.

Osvětlemi. Cikáni byli převáženi z plzeňského policejního ředitelství na vlakové nádraží a umístění do osobních vagonů. Cikáni byli poučeni o tom, jak se mají během transportu chovat a byli upozorněni na skutečnost, že mohou být četníky zastřeleni, pokud se pokusí o útěk. Jedna z Cikánek na plzeňském policejním ředitelství porodila, ovšem byla ponechána bez pomoci a bez jídla tři dny. Teprve v nočních hodinách po příjezdu do Prahy sehnali četníci pro čerstvou rodičku alespoň trochu válečné kávy. V Praze došlo k předání celého transportu po kontrole jmenného seznamu nadporučíkovi Berkovi a všichni Cikáni se s četníky dojemně a srdceryvně loučili.¹³¹

6.2 Židé

V terezínském ghettu působil tři a půl roku zvláštní četnický oddíl (**Gendarmerie Sonderabteilung Theresienstadt**). Během tohoto období došlo k zatčení 23 četníků z celkového počtu 150 četníků, kteří zde působili. Mezi důvody zatčení patřilo například rabování v kufrech vězňů, vynášení motáků nebo dopisů z ghetta, nebo opatření jídla či tabáku vězňům. Našli se však také tací četníci z řad přísluhovačů SS, kteří se vůči vězňům chovali krutě. Jednalo se o E. Haška a F. Drahoňovského, kteří byli po skončení války souzeni a potrestáni. Strážní oddíl doprovázel skupiny vězňů, které pracovaly v přilehlých továrnách.¹³²

Zajímavý pohled vnesl do terezínského četnického oddílu František Fara. V létě 1944 došlo k jeho dočasnému odvelení do Terezína, kde se během války nacházely dva koncentrační tábory. V „Malé pevnosti“ byli umístěni političtí vězni a v „Židovském ghettu“ se nacházeli Židé. Terezínské ghetto střežil strážní oddíl českého četnictva. Do oddílu byli naveni četníci z celého protektorátu Čechy a Morava vždy na tři měsíce, kdy byli vystřídáni. Chovali se navzájem k sobě opatrně, neboť i zde se vyskytovali kolaboranti, avšak drtivá většina byla protiněmeckého smýšlení. Kontrolu zde prováděly oddíly SS, přesto se čeští četníci snažili pomáhat židovským vězňům, jak se dalo. Četníkům bylo velmi přísně zakázáno se s Židy bavit a stýkat se s nimi nad služební rámec. Tato nařízení však nebyla z jejich strany dodržována a probíhaly zde četné diskuse o situaci na frontě a o válečných událostech. Četníkům byla slibována velká odměna za odhalení propašování jídla, např. zeleniny do ghetta. Četník Fara zaznamenal pouze jeden případ, kdy jeden četník obdržel navíc tři dny dovolené za

¹³¹ DLOUHÝ M. *Protentokrát četnické patálie*. Praha, 2013, s. 43-44.

¹³² ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 22.

objevení pašování zeleniny do ghetta. V drtivé většině jim toto bylo umožněno k přilepšení k chudé stravě jako zdroj vitamínů.¹³³

Byly zaznamenány dva případy zatčení četníků, kteří pomáhali židovským vězňům. Jednalo se o Viléma Vacha zatčeného 19. 7. 1943, který byl odsouzen ke čtyřem letům vězení. Četník Vach byl však dne 3. 5. 1945 zabit v Malé pevnosti stejně jako jeho kolega Jiří Černý, který byl zatčen dne 18. 7. 1944.¹³⁴

Rovněž došlo k případu, kdy četník obdaroval vězně cigaretami, následně byl prozrazen donašečem pravděpodobně z řad vězňů a uvězněn v Malé pevnosti, kde byl během několika dní utýrán k smrti. V Terezíně se nacházeli Židé ze všech částí Evropy, kterou obsadila německá armáda. Žili v nepředstavitelných podmínkách a jedinou cestu ven představoval transport do Osvětimi nebo do jiného koncentračního vyhlazovacího tábora, kde umírali v plynových komorách. Vzhledem k vysokému procentu úmrtnosti bylo v Terezíně zřízeno krematorium, kde vykonávali službu i četníci. Kromě střežení krematoria museli kontrolovat popel po spálení mrtvol a hledat případný nález zlatých zubů či zbytky drahých kovů.¹³⁵

¹³³ FARA, F. *Četnické vzpomínky*. Praha, 2002, s. 101-102.

¹³⁴ ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 23.

¹³⁵ FARA, F. *Četnické vzpomínky*. Praha, 2002, s. 105-106.

Obrázek č. 14 - Terezínské ghetto¹³⁶

 bildarchiv preussischer
kulturbesitz

¹³⁶ Fotografie dostupná z WWW: <<https://www.google.cz/search?q=terezínské+ghetto&biw>>.

7 KOLABORACE A ODBOJ

Od roku 1939 až do května 1945 bylo bezmála 200 příslušníků bezpečnostních sborů četnictva a policie umučeno a zabito v koncentračních táborech a věznicích, 134 popraveno, 117 zemřelo v boji, 41 při náletech, 13 zůstalo nezvěstných a 3 spáchali sebevraždu. Mezi nimi například vrchní strážmistr. Karel Kněz, velitel četnické stanice ve Vrbatově Kostelci, obětavý pomocník a spolupracovník para skupiny Silver A (krycí název výsadkové operace zajišťující mj. radiové spojení s Londýnem), který měl na starost chod a provoz vysílačky Libuše v blízkosti obce Ležáky. Po svém prozrazení zvolil raději smrt svou vlastní služební pistolí před zatčením a mučením gestapa. V porovnání s ostatními profesními skupinami byly ztráty na životech policistů a četníků velmi vysoké.

Například na Jičínsku bylo 6 osob popraveno, 13 umučeno nebo zemřely na následky věznění, a dalších 16 bylo vězněno ve věznicích na různých místech pro svou odbojovou činnost. V květnových bojích roku 1945 padli četnický strážmistr Josef Chaloupka a četnický vrchní strážmistr Josef Lžičar¹³⁷

Obrázek č. 15 - Četnický strážmistr Josef Chaloupka a vrchní strážmistr Josef Lžičar¹³⁸

Během nacistické okupace protektorátu Čechy a Morava působilo mnoho četníků v různých odbojových organizacích, které se nacházely v blízkosti jejich bydlišť, přičemž mohli využívat svou osobní a místní znalost. S blížícím se koncem války

¹³⁷ KRACÍK, J. Jičínské četnictvo v květnu 1945. *Policista*. 2011, č. 2, s. 6.

¹³⁸ Fotografie dostupná z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/kveten-1945.aspx>>.

a očekávanou porážkou německé armády odboj mnohem více počítal s aktivitou četníků na své straně. Mezi nejznámější odbojové a partyzánské organizace patřily **Rada tří, Clay-Eva**, nebo **Šumava II Niva** či **1 čs. Partyzánská brigáda J. Žižky z Trocnova**. V některých případech došlo k odhalení četníků a na začátku roku 1944 jim byly v důsledku toho odebrány karabiny a do služby používali pouze pistole, které měly omezený počet nábojů v zásobníku. Naprostá většina četníků si uvědomovala své postavení a zodpovědnost k národu a vlasti a přes své obtížné zaměstnání se této zodpovědnosti nezpronevěřila. Symbolem postoje těchto mužů je určitě případ popravy čtyř četníků v pražských Kobylisích ze dne 8. června 1943. Jednalo se o **Františka Rajmona, Františka Famfulíka, Josefa Bojsu a Jana Jirásku**.¹³⁹

„Ve čtvrt na sedm nastoupilo panstvo v talárech – zdání spravedlnosti a pořádku. Na pokyn vrchního státního zástupce pak byli přivedeni čtyři odsouzení. Když dozorcí vedli odsouzené podél řad četníků, volali na ně, zdravili se s nimi a mnohé své známé oslovovali jménem. Pak se hrdě postavili před popravčí kůly. Rozsudek předčítal nechvalně proslulý státní zástupce Dr. Kurt Blaschkowitschka. Pak se jej pokusil přeložit do češtiny. Štábní Jirásek jej však přerušil: „Jsem Jirásek z Tábora a žádný Johan Jiracek z Tabor!“ Důvody odsouzení byli slabé a tradiční, řekněme univerzální, pro perzekuci kohokoliv jako dělané. Jednalo se o přípravu k velezradě, podporování skupin odporu, ilegální činnost. Pravdou však zůstává, že všichni čtyři a s nimi dalších 150 přítomných četníků dobře věděli, že kdyby se těchto strašných skutků proti Říši nedopustili, dopustili by se skutečné velezrady, velezrady na sobě a národu, který tak milovali.

Pak musel plukovník četnictva **Stukavec** strhat odsouzeným nárameníky. Se slzami v očích plnil tento rozkaz. Snad mu pomohla slova jednoho z odsouzených strážmistra Rajmona: „To vám dali, pane plukovníku, ti pacholci pěkný úkol, ale hanbu jsme vám neudělali.“ Jaké pocity musel asi plukovník Stukavec mít? Co se jemu a 150 povinně přihlížejícím honilo asi hlavou? Pokus přivázat odsouzence ke kůlům se změnil v další frašku, která rozhodně nezapadala do Missbachova a Frankova scénáře. Jeden z odsouzených vykřikl: „Nepřivazujte mne, já vám neuteku.“ Další pak volali: „Jsme vojáci a ne sprostí zločinci ať žije Československá republika.“ Vrchol všemu dodal praporčík **Bojar**: „Kamarádi, my víme, proč umíráme, za nás se stydět nemusíte.“ Po tvářích mnohých přítomných stékaly slzy smutku a nenávisti vůči tyranům

¹³⁹ ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 42.

a kolaborantům. Teprve za použití značné síly se podařilo odsouzenec ke kůlům přivázat. Ale ne nadlouho, strážmistr Famfulík se i ze sevření provazů vyprostil.

Se zavazováním očí pak přišla další ledová sprcha pro režiséry hrůzného divadla, odsouzenec házel hlavami, z provazů se vyprostili další a Bojar na vrahy křičel: „Jsem zvyklý dívat se smrti v tvář, byl jsem na frontě.“ Pak ale již přišel konec, popravčí četa zvedla hlavně pušek, nastalo hrobové ticho, do kterého se ze čtyř hrdel odsouzenců ozýval výkřik: „Ať žije Československá republika, Ať žije Česko.“ Byly tři minuty po tři čtvrtě na sedm. Půl hodiny trvalo divadlo, které se mělo stát odstrašujícím příkladem pro veškeré četnictvo, divadlo, které mělo zlomit další odpor četníků. Před hrdinstvím popravených kapituloval i velitel německé pořádkové policie generál **Riege** – smrtelně bledý upustil od rozkazu K. H. Franka sdělit všem přítomným, že podobně bude zúčtováno s každým, příslušníkem četnictva a policie, který by se odvážil se protivit¹⁴⁰.

Další příklad lze zaznamenat na případu tragédie malé obce Lidice, která se nacházela ve středních Čechách. Po úspěšném atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha se gestapo domnívalo, že stopy po atentátnících vedou do obce Lidice na základě podezřelého dopisu, který se gestapu dostal do rukou. Následovala drtivá pomsta, která spočívala v tom, že Lidice byly vyhlazeny a srovnány se zemí. Všech 173 přítomných mužů bylo popraveno, ženy a děti byly převezeny do budovy kladenského gymnasia. Ženy byly poté převezeny do koncentračních táborů Třetí říše, děti určeny na převýchovu.¹⁴¹

V červnu 1942 museli četníci uzavřít prostor kolem obce a hlídat zde po skončení nechvalně známého masakru obyvatel. Strážmistr Josef Sýkora s nasazením vlastního života pronesl do střeženého prostoru fotoaparát a pořídil zde několik desítek nesmírně cenných snímků, které dokazovaly barbarský čin německých bezpečnostních a vojenských složek.¹⁴²

¹⁴⁰ GALAŠ, R. Nástin podílu příslušníků četnictva policie na odboji v letech 1939-1945. *Almanach z I. konference policejních historiků*. Praha, 2007 s. 85.

¹⁴¹ HOLUŠA, L. *Lidice* [online].. Copyright © 2017 Seznam.cz. [cit.2017-02-24]. Dostupné z WWW: <<https://tema.novinky.cz/lidice>>.

¹⁴² ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 43.

Během působení protektorátu Čechy a Morava Němci zatkli a uvěznilí 74 důstojníků četnictva a 615 četníků, z nichž bylo 11 důstojníků a 40 četníků popraveno či umučeno v koncentračních táborech¹⁴³

Jako další případ zapojení do odboje lze uvést příběh vrchního strážmistra **Hynka Hájka**, velitele četnické stanice v Novém Městě na Moravě. Po obsazení republiky v roce 1939 se ihned zapojil do odboje proti Němcům. Na začátku války byl v kontaktu s kapitánem čs. legií Mikešem a jeho odbojovou skupinou, který však byl záhy zatčen a popraven gestapem. V roce 1944 se spojil s odbojovou skupinou HK-17 a napojil se na Radu tří, která disponovala více než tisícem členů. Hájek získával pro odboj různé zprávy, zdržoval udání konfidentů, pomáhal a varoval občany ukryté před nasazením na nucené práce.

V roce 1944 navázal spojení s partyzánskou skupinou Miroslava Tyrše. V roce 1945 v noci na 13. dubna se měl sejít s partyzány poblíž Nového Města, ale byl zastřelen německou hlídkou a jeho syn, který jej doprovázel, utrpěl těžká zranění. Přesto dokázal otce ukrýt a tajně pochovat. V srpnu 1945 byl vrchní strážmistr Hájek slavnostně pochován na novoměstském hřbitově a In memoriam povýšen do hodnosti poručíka s vyznamenáním Válečného kříže 1939.¹⁴⁴

Jeden z mnoha četníků, kteří položili svůj život pro vlast, byl i štábní strážmistr Antonín Svoboda, narozený 22. října 1898 v Praze. Z dostupných materiálů bylo zjištěno, že sloužil v roce 1944 u eskortního oddělení pražské policie. Dne 5. května 1945 vnikl jako jeden z prvních do budovy Československého rozhlasu v Praze. Zde byl zasažen střelami příslušníků SS a následně zemřel. Byl pochován dne 10. května 1945 na hřbitově v Libni a vyznamenán Československým válečným křížem In memoriam a povýšen do hodnosti vrchního strážmistra. Zanechal zde manželku Růženu, syna Jaromíra a dceru Marii.¹⁴⁵

¹⁴³ ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 44.

¹⁴⁴ GALAŠ, R. Konce války se nedočkal. *Policista*. 2016, č. 3, s. 8-9.

¹⁴⁵ GALAŠ, R. Pražské povstání a ozbrojené bezpečnostní sbory. *Policista*. 2015, č. 6, s. 8.

Obrázek č. 16 - Štábní strážmistr Antonín Svoboda v uniformě¹⁴⁶

Na druhé straně lze zmínit čin zrádce a aktivního kolaboranta velitele četnického oddělení v Kladně **pplk. Josefa Víta**, který se hlásil k německé národnosti. Aktivně se zúčastnil porady při operaci Lidice. Nad rámec svých povinností přikázal uzavřít a obklíčit přilehlý les, ve kterém se skrývali poslední muži z obce Lidice. Po chycení byli tito nešťastníci předáni na gestapo a tím v podstatě odsouzeni k smrti. V květnu 1945 se pplk. Josef Víta pokusil ukrýt v nemocnici v Kladně, kde však byl přistižen rozlíceným davem a na místě zlynčován.¹⁴⁷

Další nechvalně známou postavou se stal **Jaroslav Nachtman**, který nastoupil k uniformované státní policii v Praze v březnu 1938. V uniformě se mu moc nelíbilo, toužil se stát kriminalistou v civilu. Po okupaci Československa v roce 1939 se za pomoci přátel dostal na stopu podvodníků s falešnými výjezdními povolenkami, kteří je nabízeli převážně bohatým Židům. Nachtman nahlásil své poznatky nadřízeným policejním orgánům, kteří jej odkázali na gestapo, které projevilo o celou záležitost okamžitý zájem. Nachtman požádal o svolení celý případ samostatně vyšetřit, což mu bylo povoleno. Podařilo se mu zatknout a rozkrýt celou skupinu a stal se z něj nadějný spolupracovník gestapa s výbornou místní a osobní znalostí. Na doporučení a radu německých bezpečnostních orgánů si zažádal na konci roku 1939 o německé občanství a stal se z něj člen SS a NSDAP již jako německý občan. Pracoval na úřadovně gestapa v Praze na protiparašutistickém referátu a způsobil českému odboji značné ztráty.

¹⁴⁶ Fotografie dostupná z WWW: <http://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/policiste/_zprava/stabni-strazmistr-antonin-svoboda--1478792>.

¹⁴⁷ ROTBAUER, T., OTRADOVEC, J. *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012, s. 43.

V květnu 1945 byl zajat Rudou armádou, stal se z něj pro změnu konfident NKVD a v šedesátých letech po návratu do Československa pracoval pro Státní bezpečnost.¹⁴⁸

Taková přímá kolaborace se však u sboru vyskytla spíše výjimečně. V rámci poválečného šetření činnosti v době okupace vznikla v lednu 1946 zpráva ministra vnitra určená pro Prozatímní národní shromáždění. Ta udávala, že za prohřešky proti národní cti během okupace bylo nebo je prošetřováno 1 029 osob v Čechách a 590 osob na Moravě, to činí zhruba osm procent z celkového stavu uniformované policie.

Pod tímto širokým obviněním si lze představit nejrůznější provinění od okrádání vězňů v Terezíně či cikánských táborech, přes příliš iniciativní službu a komisioní chování, po zapříčinění smrti člena odboje. Faktem zůstává, že některá obvinění se v průběhu šetření ukázala jako zcela neopodstatněná. Takto osvobození příslušníci mohli dál sloužit u sboru. Někteří policisté či četníci byli za svou činnost v době války od sboru propuštěni a někteří stanuli před mimořádnými lidovými soudy.¹⁴⁹

¹⁴⁸ ŠOLC, Jiří, *Ďáblova past*. Praha: Exact service, 1993. s. 17-21.

¹⁴⁹ ABS, fond Stíhání nacistických válečných zločinců, 325-62-6, Seznam protektorátních četníků na Moravě, kteří se v době okupace dopustili trestných činů proti Čs. obyvatelstvu a odbojovým pracovníkům.

8 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Dle dostupných zdrojů byla v práci ověřena hypotéza, že charakteristika a struktura protektorátních bezpečnostního aparátu do značné míry vycházela z předválečných let a přímo se od tohoto stavu odvíjela.

Rovněž byla ověřena hypotéza o zcela jednoznačné snaze přizpůsobení protektorátního bezpečnostního aparátu německému vzoru, postupné germanizaci sboru a začlenění do německé policie.

Problematika vztahu policistů a četníků k židovskému a cikánskému obyvatelstvu v době protektorátu Čechy a Morava byla ověřena hypotézou poukazující na neutrální či komisi chování vůči perzekuovaným menšinám a také solidaritě a pomoci.

V otázce kolaborace a odboje byla rovněž naplněna hypotéza o nízkém procentu zapojení policistů a četníků do kolaborace s německými orgány a na druhé straně jejich značné zapojení do odbojových organizací a ilegality.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřil na charakteristiku a popis bezpečnostních složek v období I. a II. republiky po roce 1918, dále pak v období od vzniku protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 do Heydrichovy správní reformy v roce 1942. Poslední mapované období bylo ukončeno v roce 1945.

Jednotlivé složení a působení policistů a četníků do roku 1939 bylo podrobně popsáno v první části bakalářské práce. Z tohoto schématu se přímo odvíjel jejich další vývoj a charakteristika sledovaná v druhé části práce.

Lze konstatovat, že hlavním důvodem reorganizace protektorátního bezpečnostního sboru v roce 1942 byla snaha o jeho maximální přizpůsobení německému vzoru, čímž by mohl zcela sloužit německým okupantům. Jedním z hlavních cílů byla postupná germanizace sboru a začlenění do koncepce německé policie. Němci podnikli řadu opatření k dosažení svých cílů spočívajících například v zavedení německého jazyka jako úředního jazyka, snahy zavedení jednotné uniformy či nábor nových členů odpovídajících rasovým zákonům a schopných v budoucnu tzv. poněmčení. Celý projekt zůstal vzhledem k ukončení války v roce 1945 ve fázi příprav.

Na začátku války v roce 1939 iniciovaly protektorátní úřady perzekuci Židů a Cikánů a k tomuto účelu využívaly protektorátní policii a četnictvo. Poté přešla celá problematika pod německou správu. Je zřejmé, že příkazy vydané protektorátním či německým aparátem, musely bezpečnostní složky plnit. Chování k cikánskému etniku ze strany policistů a četníků lze charakterizovat jako neutrální či komisi. Vůči židovským obyvatelům se například četníci chovali vstřícně a snažili se jim poskytnout pomoc v jejich bezvýchodné situaci.

V otázce kolaborace bylo po válce zjištěno, že přibližně osm procent četníků a policistů bylo vyšetřováno v této souvislosti, nicméně mnohým nebyla jejich obvinění prokázána a sloužili nadále v bezpečnostních sborech. Lze říci, že toto procento je velmi nízké a svědčí o jejich poměrně nevýrazném zapojení do kolaborace.

Na některých konkrétních případech jsem poukázal na nesmírnou statečnost a odvalu celé řady policistů a četníků během okupace, ať již v období tzv. Heydrichiády, či v květnových bojích při Pražském povstání v roce 1945. Můžeme rovněž konstatovat, že příslušníci bezpečnostního aparátu působili v mnoha odbojových

organizacích, pomáhali širokému obyvatelstvu ve svém okolí a kladli odpor formou pasivní rezistence.

Celá problematika bezpečnostních sborů v uvedeném období je velmi rozsáhlá a komplikovaná. Jedním ze sledovaných cílů bylo tento složitý bezpečnostní aparát vyhodnotit, prozkoumat, v jakých podmínkách a jakým způsobem sloužili řadoví četníci a policisté a jak se jich přímo dotýkala okupace Československa a následná služba a život v protektorátu Čechy a Morava. Další sledovaný cíl byl ověření základních hypotéz. Stanovené cíle v mé bakalářské práci se dle mého názoru podařilo naplnit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BUTLER, Rupert. *Dějiny gestapa*. Praha : Euromedia Group, 1999. 240 s. ISBN 80-242-0214-X.
2. DESCHNER, Gunther. *Reinhard Heydrich*. Praha : Rybka Publishers, 2002. 351 s. ISBN 80-86182-62-2.
3. DLOUHÝ Michal. *Protentokrát četnické patálie*. Praha : Jindřich Kraus-Pragoline, 2013. 119 s. ISBN 978-80-86546-90-2.
4. DLOUHÝ, Michal, *Století četnické kriminalistiky*. Cheb : Svět křídel, 2014. 335 s. ISBN 978-80-87567-42-5.
5. FARA, František, *Četnické vzpomínky* Praha : Codyprint, 2002. 133 s. ISBN 80-902964-4-0.
6. FÁREK, F. Záhada nezničených archivů. *Policista*. 2009, č. 10, 40 s. ISSN 1211-7943.
7. GALAŠ, R. Konce války se nedočkal. *Policista*. 2016, č. 3, 40 s. ISSN 1211-7943.
8. GALAŠ, R. Nástin podílu příslušníků četnictva policie na odboji v letech 1939-1945. In *Almanach z I. konference policejních historiků*. Praha : Muzeum Policie České republiky, 2007.
9. GALAŠ, R. Pražské povstání a ozbrojené bezpečnostní sbory. *Policista*. 2015, č. 6, 40 s. ISSN 1211-7943.
10. GALAŠ, R. Vývoj hodnostní, stejnokroje, označení a některých symbolů Policie a četnictva v letech 1939-1945. In *Almanach příspěvků II. konference policejních historiků*. Praha : Muzeum Policie České republiky, 2007.
11. KRACÍK, J. Jičínské četnictvo v květnu 1945. *Policista*. 2011, č. 2, 40 s. ISSN 1211-7943.
12. HERAJT, T. Stručná historie užití koní u bezpečnostních sborů ČSR. *Policista*. 2016, č. 11, 40 s. ISSN 1211-7943.
13. MAREŠ, J. Nejnovější poznatky o cikánech. Časopis policie a četnictva Protektorátu Čechy a Morava. 1941, roč. 11, 103 s.
14. MACEK, Pavel, UHLÍŘ, Lubomír, *Dějiny policie a četnictva II*. Praha : Police History, 1999. 230 s. ISBN 80-902670-0-9.
15. MACEK, Pavel, UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny Policie a četnictva III*. Praha : Police History, 2001. 230 s. ISBN 80-86477-01-01-0.

16. MARŠÁLEK, Pavel. *Pod ochranou hákového kříže*. Praha : Auditorium, 2012. 302 s. ISBN 978-80-87284-20-9.
17. MORAVČÍK, Ctibor. *Organizace bezpečnostního aparátu v Protektorátu Čechy a Morava*. Brno : Masarykova univerzita, 1993. 16 s. ISBN 80-210-0713-3.
18. PAPE, Markus, *A nikdo vám nebude věřit* Praha : GplusG, 1997. 197 s. ISBN 80-901896-8-3.
19. PEJČOCH, Ivo. *Za Háchu i za Beneše-ztráty příslušníků vládního vojska 1939-1945*. Praha : Ministerstvo obrany, 2013. 238 s. ISBN 978-80-7278-615-2.
20. ROTBAUER, Tomáš, OTRADOVEC, Josef, *Četníci aneb malé příběhy velké doby*. 2012. 159 s.
21. SKOŘEPA, M. Problémový výlet na Slovensko. *Policista*. 2016, č. 9, 40 s. ISSN 1211-7943.
22. SPURNÝ, Miroslav, *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. 171 s. ISBN 978-80-244-3774-3.
23. STEIN, P., Četníci nechodili jenom pro pivo. *Policista*. 2009, č. 6, 40 s. ISSN 1211-7943.
24. ŠIŠLER, S. Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945. In *Sborník archivních prací*. Praha : Archivní správa Ministerstva vnitra, 1963. roč. 13, č. 2, 86 s. ISSN 0036-5246.
25. ŠOLC, Jiří, *Ďáblova past*. Praha : Exact service, 1993. 198 s. ISBN 80-901380-3-9.
26. VRBATA, J. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách. II. sv. 2*. Praha : Archivní správa ministerstva vnitra a životního prostředí ČSR, 1988. 189 s. ISBN 51387-2/2.

Elektronické zdroje

1. JIRAČEK, L. *Činnost policie za první republiky* [online]. Praha, 2014 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.ozbrojeneslozky.cz/clanek/cinnost-policie-za-prvni-republiky>>.
2. POLICIE ČR. *Chladné zbraně-šavle* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/historie-cetnictva-a-policie-historie-cetnictva-a-policie.aspx?q=Y2hudW09MTE%3D>>.
3. POLICIE ČR. *Stráž obrany státu-Policie* [online]. Praha, 2008-2011 [cit. 2017-01-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.1-prapor-sos.wz.cz/sos/pol.html>>.

4. *Zemská četnická velitelství* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-01-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.cetnictvo.cz/cetnictvo/zemska-cetnicka-velitelstvi.htm>>.
5. ŠIMUNEK, M. *Stručný nástin nacistických bezpečnostních složek v protektorátu* [online]. Praha, 2005 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z WWW: <<http://forum.valka.cz/topic/view/27364/Nacisticke-bezpecnostni-slozky-v-protektoratu>>.
6. ČERNÝ, V. *Úřadovny gestapa v protektorátu (1): Obávanou „Pečkárnou“ prošel i Alois Eliáš* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://valka.stoplusjednicka.cz/uradovny-gestapa-v-protektoratu-1-obavana-peckarna>>.
7. *Policie od roku 1939 po současnost* [online]. 2017 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://antiskola.eu/cz/referaty/18522-policie-od-roku-1939-po-soucasnost/download/print?id=23381>>.
8. GALAŠ, R. *Policie v období 1939-1944* [online]. Praha : Český rozhlas, 1997-2017 [cit. 2017-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/obranci/_zprava/policie-v-obdobi-19391944--1476300>.
9. LHOTKA, P. *Cikánský tábor v Letech* [online]. 2015 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z WWW: <http://www.holocaust.cz/dejiny/koncentracni-tabory-a-ghetta/cikansky-tabor-v-letech/>.
10. HOLUŠA, L. *Lidice* [online]. 2017 [cit.2017-02-24]. Dostupné z WWW: <<https://tema.novinky.cz/lidice>>.
11. VAJSKEBR, J., ŠUSTROVÁ, R. *Německá bezpečnostní opatření v Protektorátu Čechy a Morava na začátku války* [online]. Praha : Občanské sdružení pant, 2012 [cit. 2017-01-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/nemecka-bezpecnostni-opatreni-v-protektoratu-cechy-a-morava-na-zacatku-valky>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKOSLOVENSKO. Vládní nařízení č. 51 ze dne 6. března 1936 o Organizaci policejní správy a služby a o některých jiných opatřeních v oboru vnitřní správy. Dostupné z WWW: <<http://ftp.aspi.cz/aspi/opispdf/1936.html>>.

Ostatní zdroje

1. ABS, fond Stíhání nacistických válečných zločinců, 325-62-6, Seznam protektorátních četníků na Moravě, kteří se v době okupace dopustili trestných činů proti Čs. obyvatelstvu a odbojovým pracovníkům.
2. NÁRODNÍ ARCHIV, fond GVUP, inv. č. 142, kart. 13, *Četnické jednotky (roty-moto, přepadové)*.
3. NÁRODNÍ ARCHIV, fond GVUP, inv. č. 162, kart. 15, *Protektorátní kriminální policie-nový řád*.
4. NÁRODNÍ ARCHIV, fond NSM inv. č. 951, sig. 110-8/24, kart. 74, *Požadavky na zlepšení znalosti německého jazyka a na dodání nových uniforem*.
5. NÁRODNÍ ARCHIV, fond NSM, inv. č. 952, sig. 110-8/25, kart. 74, *Vytvoření Požárního pluku pro Čechy a Moravu*.
6. NÁRODNÍ ARCHIV, fond ÚŘP-ST, inv. č. 93, sig. 109-1/99, kart. 5, *Reorganizace protektorátní uniformované a neuniformované policie*.
7. NÁRODNÍ ARCHIV, fond ÚŘP-ST, inv. č. 2152, sig. 109-8/34, kart. 131, *Reorganizace protektorátní kriminální policie*.
8. NA, fond ÚŘP-ST, inv. č. 2152, sig. 109-8/35, kart. 131, *Reorganizace uniformované a neuniformované protektorátní policie*.
9. NÁRODNÍ ARCHIV, fond ÚŘP-ST, inv. č. 2157, sig. 109-8/40, kart. 131, *Zavedení nové uniformy*.
10. NÁRODNÍ ARCHIV, fond ÚŘP-ST, inv. č. 2157, sig. 109-8/40, kart. 131, *Spolupráce generálního velitele uniformované protektorátní policie s protektorátním ministerstvem vnitra*.

SEZNAM ZKRATEK

BdO	Befehlshaber der Ordnungspolizei beim Reichsprotector in Böhmen und Mähren
BdS	Befehlshaber der Sicherheitspolizei beim Reichsprotector in Böhmen und Mähren
ČLH	Četnické letecké hlídky
ČPO	Četnické pohotovostní oddíly
ČPS	Četnické pátrací stanice
ČSKS	Četnické silniční kontrolní stanice
ČSR	Československá republika
ČZ	Česká zbrojovka
K.I - K.IV.	Kriminální inspekce
Kripo	Kriminalpolizei
m.j.	mimo jiné
MNO	Ministerstvo národní obrany
MV	Ministerstvo vnitra
NKVD	Narodnyj komissariat vnutrennych děl
Orpo	Ordnungspolizei
RSHA	Reichssicherheitshauptamt
Sb. z. a. n.	Sbírky zákonů a nařízení
SD	Sicherheitsdienst
Sipo	Sicherheitspolizei
SNSB	Sbor neuniformované stráže bezpečnosti
SOS	Stráž obrany státu
SS	Schutzstaffel
SUSB	Sbor uniformované stráže bezpečnosti
tj.	to jest
Tzv.	takzvaný
Vz.	Vzor
ZČV	Zemská četnická velitelství

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 - Příslušníci jízdního oddílu sboru uniformované stráže bezpečnosti v roce 1931	17
Obrázek č. 2 - Četnická a policejní výzbroj a výstroj	18
Obrázek č. 3 - Šavle vz. 27 převzata Policejním ředitelstvím v Brně.....	19
Obrázek č. 4 - Členové Stráže obrany státu	23
Obrázek č. 5 - Četnická pátrací stanice v Jihlavě v roce 1939.....	26
Obrázek č. 6 - První účastníci zkoušek policejních psů československého četnictva v Praze dne 27. 11. 1921	27
Obrázek č. 7 - Hlídka pražské četnické stanice na motokole.....	29
Obrázek č. 8 - R. Heydrich a K. H. Frank.....	37
Obrázek č. 9 - SS-Standartenführer Dr. Hans Ulrich Geschke	41
Obrázek č. 10 - Použití státní symboliky	44
Obrázek č. 11 - Stejnokroj obecní policie s modrými doplňky zavedený v roce 1940 ..	52
Obrázek č. 12 - Četníci ve stejnokroji protektorátního praporu Mladá Boleslav 1942 ..	59
Obrázek č. 13 - Nákres cikánského tábora v Letech u Písku	63
Obrázek č. 14 - Terezínské ghetto.....	67
Obrázek č. 15 - Četnický strážmistr Josef Chaloupka a vrchní strážmistr Josef Lžičař .	68
Obrázek č. 16 - Štábní strážmistr Antonín Svoboda v uniformě	72

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Organizační schéma policejního ředitelství v Praze ¹⁵⁰

1. Prezidium	10. Tiskové a spolkové odd.
2. Zpravodajské oddělení	11. Dopravní oddělení
3. Hospodářský úřad	12. Pasové oddělení
4. Podací protokol	13. Odd. pro hudební záležitosti
5. Spisovna	14. Odd. pro veřejnou bezpečnost
6. Výpravna	15. Zbrojní pasy
7. Přihlašovací úřad	16. Divadelní odd.
8. Vyživovací komise	17. Od sociální péče
9. Korespondenční oddělení	18. Lichevní úřad

¹⁵⁰ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II.* Praha, 1999, s. 22.

Příloha č. 2 - Působnost brněnského Policejního ředitelství¹⁵¹

1. Zachování veřejné bezpečnosti, pořádku a pokoje
2. Vyřizování ohlašovacích a cizineckých záležitostí, cestovních listů, všeobecných občanských legitimací a záležitostí pohraničních styků
3. Spolková a shromažďovací policie
4. Tisková policie
5. Péče o bezpečnost osob a majetku
6. Péče o bezpečnost dopravy silniční, železniční, lodní a letecké
7. Agenda zbraní a střeliva (zbrojní a nábojní policie) a třaskavin
8. Zachování veřejné bezpečnosti, pořádku a pokoje
9. Vyřizování ohlašovacích a cizineckých záležitostí, cestovních listů, všeobecných občanských legitimací a záležitostí pohraničních styků
10. Spolková a shromažďovací policie
11. Tisková policie
12. Péče o bezpečnost osob a majetku
13. Péče o bezpečnost dopravy silniční, železniční, lodní a letecké
14. Agenda zbraní a střeliva (zbrojní a nábojní policie) a třaskavin
15. Divadelní policie, povolování veřejných produkcí a výstav (kromě divadelních koncesí, kinematografických licencí a povolení pro šantány a cirkusová představení), schvalování předkládaných programů a textů písní, povolování veřejných a maškarních plesů a taneční hudby
16. Dohled nad výčepy, hospodami, zájezdními hostinci a kavárnami, noclehárnami, veřejnými shromaždišti, zábavními místy apod., dozor na hry na veřejných místech a výkon předpisů o policejní zavrácí hodině.
17. Mravnostní policie
18. Čelední policie
19. Výkon řádu pro fiakry
20. Výkon policejního trestního práva (na základě císařského nařízení č. 96 ř. z. z 20. 4. 1854
21. Policejní úřední úkony podle zák. č. 241/1922 Sb. z. a n.
22. Rozhodování o postrku (pokud nenáležel do pravomocí obcí), vyhoštění a dávání pod policejní dohled.

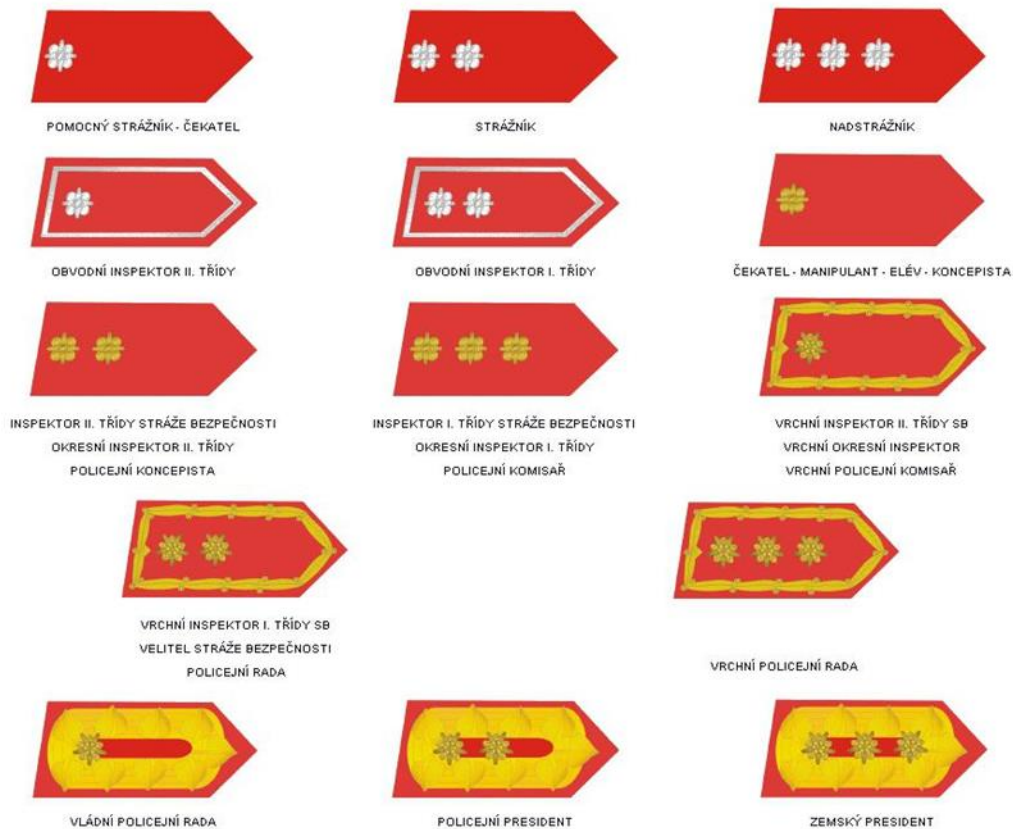
¹⁵¹ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva II.* Praha, 1999, s. 23.

Četnická hymna

*My jsme ten národ veselých četníků
kdo má rád nás, ten vítán je nám vždy.
Ve dne v noci, podle zákoníku,
V službu spějem, ať leje a hřmí.
Bratři drazí, dobrou shodu mějme,
paže k paži pomáhejme všem.
Sláva nazdar si zapějme,
čest je nám být četníkem.
I když nám mnohé těžké dali břímě
snášíme vše, trpěliví jsme
Svůj život vždycky pro stát nasadíme,
když nás zákon k zakročení zve.
Zvedněm pohár, drazí kamarádi,
připijme si, to vše usmíří.
Nadevše se mějme rádi,
z čísla jedna až čtyři.*

¹⁵² SPURNÝ, M. *Ve dne v noci podle zákoníku...Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945.* Olomouc, 2013, s. 2.

Sbor uniformované stráže bezpečnosti
1931 - 1938

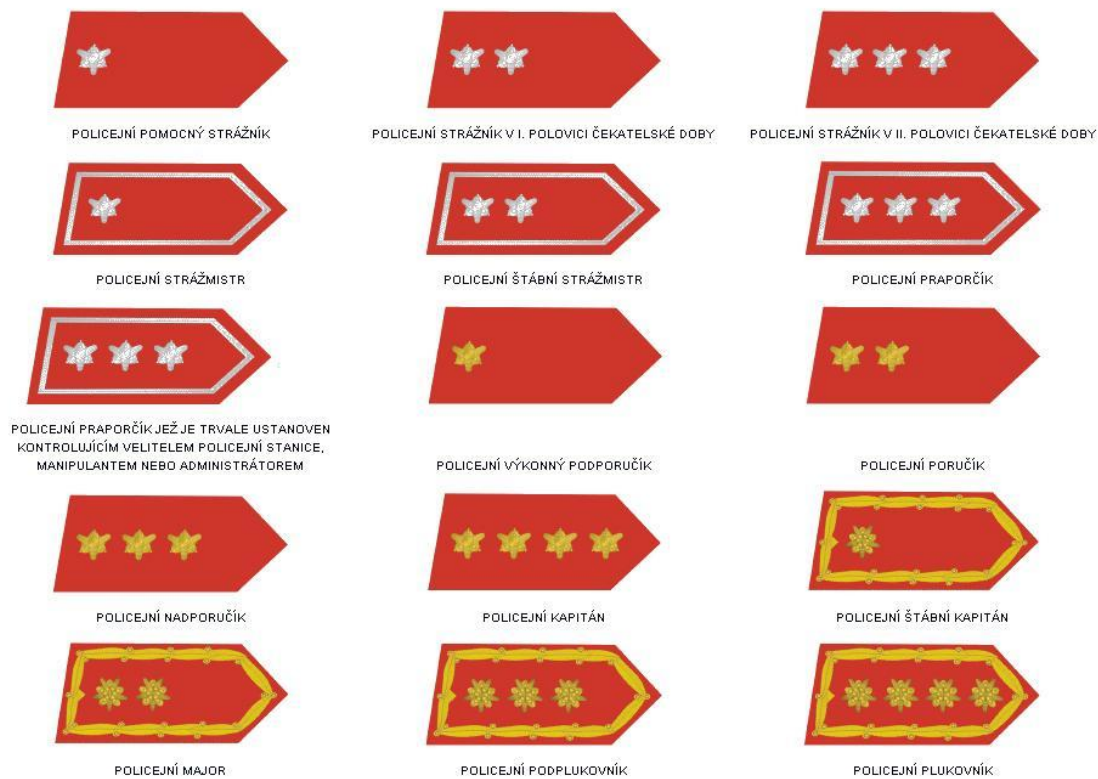

¹⁵³ Dostupný z WWW:

<http://therezienstadt.rajce.idnes.cz/hodnosti/#Sbor_uniformovane_straze_bezpecnosti_1931-1938.jpg>.

Příloha č. 5 - Uniformovaný policejní strážní sbor 1938-1939¹⁵⁴

Uniformovaný policejní strážní sbor
1938 - 1939

¹⁵⁴ Dostupný z WWW:

<http://therezienstadt.rajce.idnes.cz/hodnosti/#Uniformovany_policejni_strazni_sbor_1938-1939.jpg>.

Gemeindevollzugspolize - Protektorátní policie
1944 - 1945

POLIZEI ANWÄRTER
ČEKATEL

POLIZEI UNTERWACHTMEISTER
PODSTRÁŽMISTR

POLIZEI WACHTMEISTER
STRÁŽMISTR

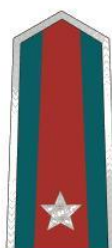
POLIZEI STABSWACHTMEISTER
ŠTÁBNÍ STRÁŽMISTR

POLIZEI REVIERSTABSWACHTMEISTER
REVÍRNÍ ŠTÁBNÍ STRÁŽMISTR

POLIZEI FÄHNRICH
PRAPORČÍK

POLIZEI OBERWACHTMEISTER
VRCHNÍ STRÁŽMISTR

OFFIZIERSASPIRANT
DŮSTOJNICKÝ ASPIRANT

POLIZEI LEUTNANT
PORUČÍK

POLIZEI OBERLEUTNANT
NADPORUČÍK

POLIZEI KAPITÄN
KAPITÁN

POLIZEI STABSKAPITÄN
ŠTÁBNÍ KAPITÁN

POLIZEI MAJOR
MAJOR

POLIZEI OBERSTLEUTNANT
PODPLUKOVNÍK

POLIZEI OBERST
PLUKOVNÍK

¹⁵⁵ Dostupný z WWW: <http://therezienstadt.rajce.idnes.cz/hodnosti/#Protektoratni_policie_1944-1945.jpg>.

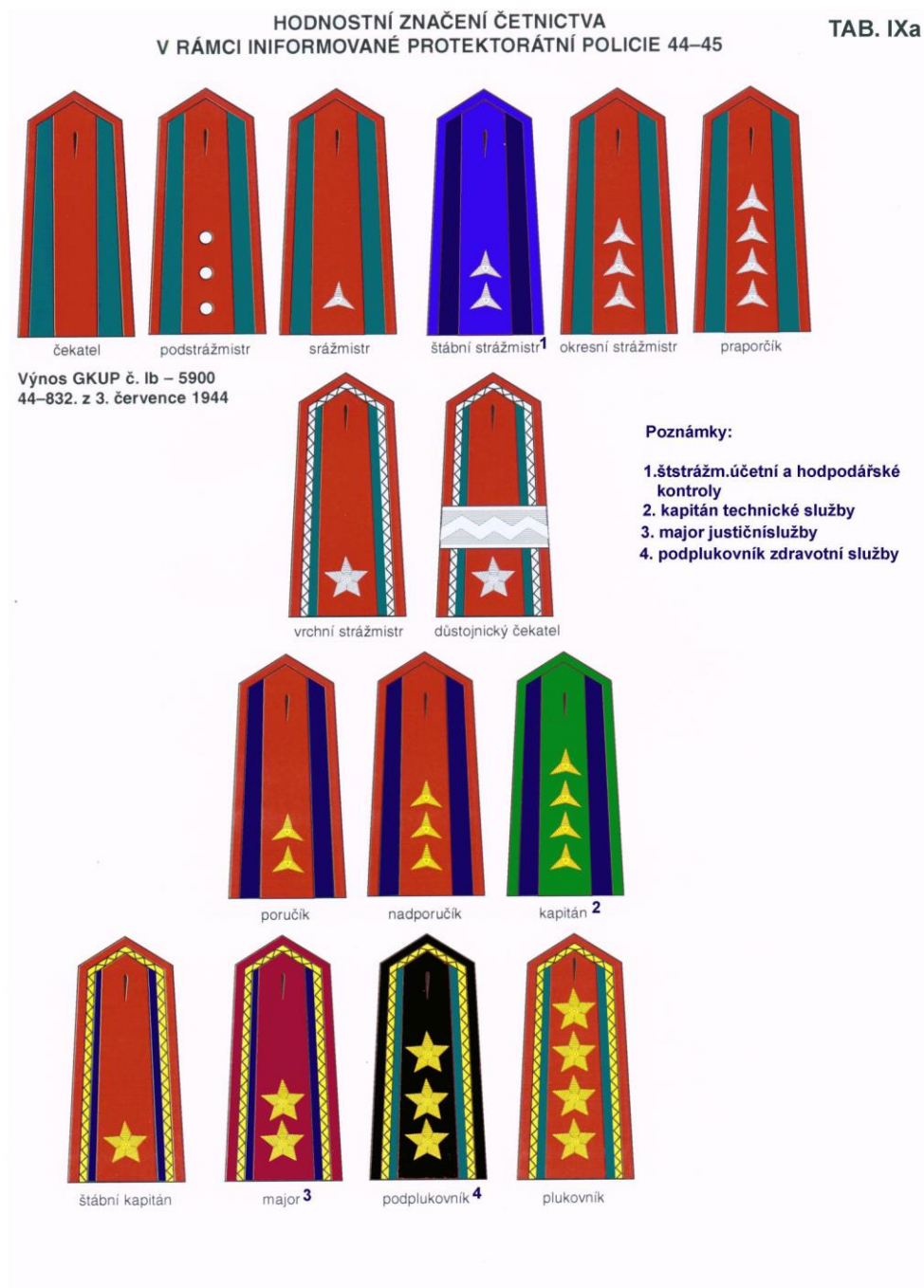
HODNOSTNÍ ZNAČENÍ 1939–1944
 VMV č. 56. 148/1939–12 z 13. října 1939
 resp. VMV č. 49.107-12 z 22 července 1937

TAB. I

MUŽSTVO A ČETNÍCI NA ZKOUŠKU						
	svobodní	destánik	četař	závodčí		
SBOR STRÁŽMISTRŮ					VRCHNÍ STRÁŽMISTR	
	strážmistr	štábní strážmistr	praporčík	vrchní strážmistr		
NIŽŠÍ DŮSTOJNÍCI						
	poručík	nadporučík	kapitán			
VYŠŠÍ DŮSTOJNÍCI						
	štábní kapitán	major	podplukovní	plukovník	zemský generál	generální + velitel četnictva

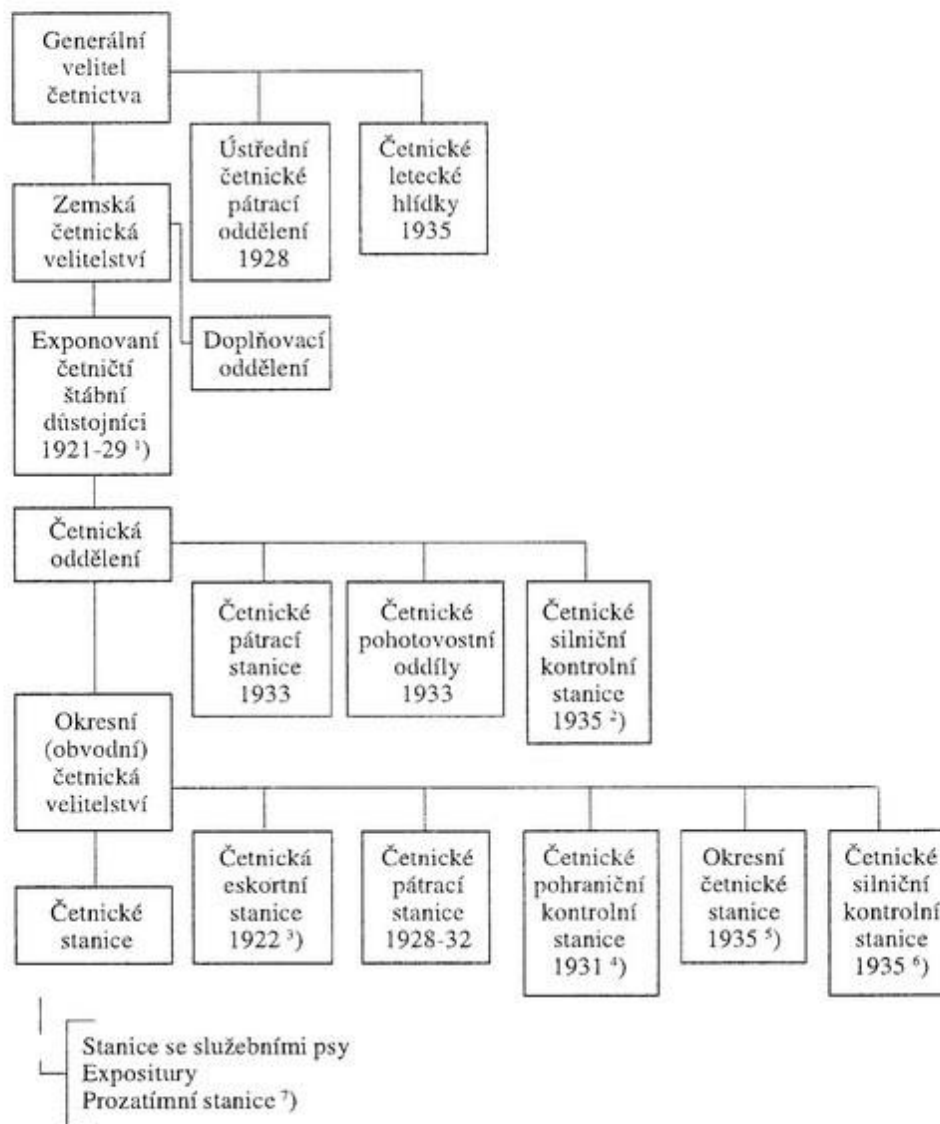
+ hodnostní označení generální velitele četnictva bylo zavedeno v roce 1939

¹⁵⁶ GALAŠ, R. Vývoj hodnostní, stejnokroje, označení a některých symbolů Policie a četnictva v letech 1939-1945. *Almanach příspěvků II. konference policejních historiků*. Praha 2007.

¹⁵⁷ GALAŠ, R. Vývoj hodnostní, stejnokroje, označení a některých symbolů Policie a četnictva v letech 1939-1945. *Almanach příspěvků II. konference policejních historiků*. Praha 2007.

Schema organizační struktury četnictva v letech 1918-1939

- 1) v Čechách, na Moravě a na Slovensku
 2) dislokované v sídlech velitelství četnických oddělení
 3) v Praze
 4) v Čechách
 5) v Čechách (celkem 3)
 6) dislokované mimo sídla velitelství četnických oddělení
 7) byly posléze buď přeměňovány v definitivní nebo rušeny

¹⁵⁸ Dostupný z WWW: <<http://www.cetnictvo.cz/cetnictvo/ridici-organy-cetnictva.htm>>.